

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

DEPARTAMENT ROLNICTWA I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ

DRiGŻ 41008-98

Nr ewid. 188/99/ P/98/105/DRZ

INFORMACJA

**o wynikach kontroli wykorzystania środków publicznych
na rozwój rynków hurtowych i giełd rolnych**

Warszawa

lipiec

1999 r.

SPIS TREŚCI

	Strona
I. CZĘŚĆ OGÓLNA	1
1. <i>CHARAKTERYSTYKA KONTROLI</i>	1
2. <i>SYNTEZA USTALEŃ KONTROLI</i>	3
3. <i>WNIOSKI</i>	6
II. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA	8
1. <i>CHARAKTERYSTYKA STANU PRAWNEGO W ZAKRESIE KONTROLOWANEJ DZIAŁALNOŚCI</i>	8
1.1. Wprowadzenie	8
1.2. Podstawy prawne funkcjonowania rynków hurtowych i giełd rolnych	9
1.3. Podstawy prawne finansowania rynków hurtowych i giełd rolnych	11
1.4. Działalność fundacji	15
2. <i>CHARAKTERYSTYKA UWARUNKOWAŃ EKONOMICZNO -ORGANIZACYJNYCH W ZAKRESIE KONTROLOWANEJ DZIAŁALNOŚCI</i>	15
3. <i>ISTOTNE USTALENIA KONTROLI</i>	16
3.1. Działania MRiGŻ na rzecz tworzenia rynków hurtowych i giełd rolnych	16
3.2. Finansowanie budowy i rozwoju rynków hurtowych i giełd rolnych	19
3.3. Stan kapitału zakładowego (akcyjnego) Spółek	22
3.4. Kontrola i nadzór nad wykorzystaniem środków publicznych	30
3.5. Wykorzystanie środków publicznych przez Spółki na uruchomienie i prowadzenie obrotu hurtowego i giełdowego	33
3.6. Wykorzystanie środków publicznych przez Spółki na działalność inwestycyjną	35
3.7. Wyniki ekonomiczno - finansowe Spółek	42
III. OPIS POSTĘPOWANIA KONTROLNEGO I DZIAŁAŃ PODJĘTYCH PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI	47
<u><i>Załączniki:</i></u>	
<i>Nr 1 - Wykaz skontrolowanych jednostek</i>	
<i>Nr 2 - Wykaz podstawowych aktów prawnych</i>	

I. CZĘŚĆ OGÓLNA

1. CHARAKTERYSTYKA KONTROLI

Kontroli nadano następujące oznaczenia: Nr P 98/105. Tytuł: Wykorzystanie środków publicznych na rozwój rynków hurtowych i giełd rolnych.

Najwyższa Izba Kontroli z własnej inicjatywy przeprowadziła kontrolę wykorzystania środków publicznych na rozwój rynków hurtowych i giełd rolnych, jako kontrolę planową¹.

Celem kontroli było zbadanie i dokonanie oceny wykorzystania środków publicznych na tworzenie oraz rozwój rynków hurtowych i giełd rolnych.

Tematyka kontroli dotyczyła głównie następujących zagadnień:

- w **MRiGŻ**: opracowania programów budowy i rozwoju rynków hurtowych i giełd rolnych, zakresu uczestnictwa MRiGŻ w opracowaniu projektów regulacji prawnych (głównie projektów ustaw) związanych z funkcjonowaniem rynków hurtowych i giełd rolnych oraz tzw. rynku pierwotnego (producentckiego), form i efektów współpracy MRiGŻ z innymi organizacjami i instytucjami ze sfery rolnictwa w zakresie organizowania nowoczesnego rynku rolnego i grup producenckich, tworzących rynek pierwotny, dokonywania przez MRiGŻ kontroli prawidłowości wykorzystania środków przeznaczonych na finansowanie budowy i rozwoju rynków hurtowych i giełd rolnych,
- w **ARR, ARiMR i AWRSP** - zakresu oraz form pomocy finansowo - rzeczowej udzielonej przez te Agencje spółkom tworzącym rynki hurtowe i giełdy rolne w świetle obowiązujących ustaw o ich utworzeniu, zabezpieczenia przez Agencje swych interesów przy obejmowaniu akcji poszczególnych spółek tworzących rynki hurtowe i giełdy rolne, sprawowania z tego tytułu nadzoru właścicielskiego poprzez delegowanie swych przedstawicieli do zasiadania w radach nadzorczych i uczestniczenia na walnych zgromadzeniach akcjonariuszy tych jednostek, a ponadto w ARR - celowości utworzenia przez nią Arrtransu Spółki z o.o. w Łodzi i przejęcia

¹ Kontrolę przeprowadzono na podstawie ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz.U. z 1995 r. Nr13, poz. 59 ze zm.).

biur maklerskich (poprzednio funkcjonujących przy Regionalnych Agencjach Rynku Rolnego) w świetle przepisów ustawy z dnia 24 lutego 1990 r. o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym oraz wpływu tych działań na usprawnienie obrotu towarami stanowiącymi zapasy Agencji, jak i produktami rolnymi na wolnym rynku,

- **w spółkach tworzących rynki hurtowe i giełdy rolne:** gromadzenia kapitału akcyjnego, a zwłaszcza w postaci środków publicznych, oraz gospodarnego i legalnego wykorzystania tego kapitału na opracowanie programu (biznesplanu) ukierunkowującego działalność i rozwój spółek, podjęcia działalności inwestycyjnej, a przede wszystkim wybudowania zaplecza technicznego i zorganizowania obrotu towarowego na zasadach rynku hurtowego lub giełdy towarowej, finansowania wydatków związanych z realizacją tych zadań, stanu ekonomiczno - finansowego oraz wyników finansowych z dotychczasowej działalności spółki,
- **w Arrtrans Spółce z o.o. w Łodzi:** rozmiarów i efektów sprzedaży produktów rolnych i żywnościowych z zapasów ARR oraz przestrzegania w tej działalności zasad określonych w zarządzeniach Prezesa ARR, wniesienia przez badaną spółkę udziałów do kapitału założycielskiego lub objęcia akcji spółek trzecich i uzyskania z tego tytułu korzyści finansowych i gospodarczych, zakresu rzeczowego i finansowego oraz zasadności sprzedaży przez Spółkę swych składników majątkowych.
- **w Fundacji na Rzecz Giełdy Zbożowo - Paszowej:** zrealizowania przez Fundację celów statutowych oraz gospodarnego i legalnego finansowania jej działalności, a także dalszego działania Fundacji w świetle osiągniętych efektów i posiadanych możliwości finansowych.

Badaniami kontrolnymi objęto lata 1996-1997 oraz trzy kwartały 1998 r.

Kontrola została przeprowadzona w okresie od października 1998 r. do lutego 1999 r. w 27 jednostkach², to jest: Ministerstwie Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej (zwanym dalej Ministerstwem RiGŻ lub MRiGŻ), Agencji Rynku Rolnego (zwanej dalej ARR), Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (zwanej dalej ARiMR), Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa (zwanej dalej AWRSP), w 21 spółkach prawa

handlowego, tworzących rynki hurtowe i giełdy rolne, Arrtransie Spółce z o.o. w Łodzi oraz Fundacji na Rzecz Giełdy Zbożowo - Paszowej w Warszawie. Wykaz skontrolowanych jednostek stanowi załącznik nr 1 do informacji.

W kontroli uczestniczyli: Departament Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej NIK, który był koordynatorem kontroli i skontrolował 7 jednostek oraz 12 Delegatur NIK w: Białymstoku, Bydgoszczy, Gdańsku, Katowicach, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Poznaniu, Szczecinie, Warszawie, Wrocławiu i Zielonej Górze, które skontrolowały pozostałe 20 jednostek.

2. SYNTEZA USTALEŃ KONTROLI

2.1. Łączna wartość środków publicznych³ wniesionych do spółek prawa handlowego na utworzenie tzw. rynków hurtowych i giełd rolnych⁴ oraz do Arrtransu i Fundacji stanowiła na dzień 30.09.1998 r. kwotę 149.806,1 tys. zł (str. 19-20).

Najwyższa Izba Kontroli krytycznie ocenia to, że Ministerstwo RiGŻ przewidziało utworzenie od razu 33 tego rodzaju spółek, w tym 9 - celem zorganizowania rynków w kategorii ponadregionalnych, 5 - rynków regionalnych, 7 - rynków przygranicznych oraz 11 - rynków lokalnych i jedną giełdę towarową

² Informacja uwzględnia również wyniki kontroli doraźnej (rozpoznawczej), przeprowadzonej w Warszawskiej Giełdzie Towarowej (WGT) S.A. w Warszawie w III kw. 1998 r.

³ Przez środki publiczne należy rozumieć środki: pochodzące z budżetu państwa lub budżetów jednostek samorządu terytorialnego, przeznaczone na działalność bieżącą i inwestycyjną; kredytowe, na które Skarb Państwa, gmina lub związek komunalny udzieliły poręczeń, gwarancji albo dofinansowały koszty obsługi kredytu; pomocy zagranicznej przyznane na podstawie umów międzynarodowych, chyba że umowy te określają odmienne procedury wykorzystania środków; gminnych funduszy celowych - takimi środkami są również środki przekazane przez ARiMR, ARR i AWRSP na rozwój rynków hurtowych i giełd rolnych.

⁴ Opracowany przez MRiGŻ „Program organizacji rynków hurtowych i giełd towarowych do 2000 r.” posługuje się m. in. następującymi określeniami:

- giełda towarowa - jako szczególny rodzaj rynku formalnego, na którym w określonym czasie i miejscu dochodzi do przeciwstawienia podaży i popytu oraz do kupna i sprzedaży towarów masowych, wysoce ujednoliconych pod względem jakości i gdzie kształtuje się cena. Przedmiotem transakcji na giełdzie towarowej są towary masowe o ściśle określonych w kontrakcie cechach jakościowych i ilościowych,

- rynek hurtowy - jako miejsce, gdzie na odpowiednio określonym i wyposażonym terenie następuje koncentracja różnego rodzaju działań związanych z przechowywaniem, przetwarzaniem, pakowaniem, dystrybucją, handlem, kontrolą jakości oraz racjonalizacją transportu,

- rynek pierwotny - to organizacja, czy też podmiot gospodarczy, który jest w pełni kontrolowany przez producentów. Głównym celem działalności takiego podmiotu jest doprowadzenie do koncentracji produkcji, sortowania, uszlachetniania, pakowania i wspólnego promowania produktów. Bardzo istotnym elementem rynku pierwotnego jest sprzedaż produktów po jak najlepszej cenie.

w Warszawie (str. 16). Taka liczebność podmiotów tworzących rynki hurtowe i giełdy rolne powodowała rozproszenie środków publicznych i stanowiła istotną przeszkodę w pełnym i terminowym sfinansowaniu realizacji przez kontrolowane Spółki założonych planów budowy infrastruktury rynkowej i giełdowej oraz uruchomieniu działalności gospodarczej (str. 22).

2.2. Skontrolowanym 22 spółkom tworzącym rynki hurtowe i giełdy rolne przyznano ze środków publicznych pomoc w łącznej wysokości 127.689,7 tys. zł. Środki te w 77,3% przekazane zostały za pośrednictwem trzech Agencji: Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Agencji Rynku Rolnego oraz Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa, w 9,2% - z budżetów wojewodów oraz Ministra Skarbu Państwa, zaś w 13,5% - z budżetów jednostek samorządu terytorialnego. Ponadto pozostali akcjonariusze (jak banki, prywatne firmy, osoby fizyczne) wnieśli do tych spółek dalsze 103.303,6 tys. zł. W rezultacie skontrolowane spółki dysponowały łączną kwotą 230.993,3 tys. zł. ARR przekazała także 1.964,8 tys. zł utworzonej przez nią spółce „Arrtrans” w Łodzi oraz 18.600 tys. zł Fundacji na Rzecz Giełdy Zbożowo - Paszowej w Warszawie, z których 10.000 tys. zł przeznaczono na wykupienie akcji Warszawskiej Giełdy Towarowej S.A. (str. 22-24).

2.3. Z łącznej kwoty 89.000 tys. zł zaplanowanej przez ARiMR w latach 1996 - 1998 na finansowanie tworzenia i rozwoju rynków hurtowych i giełd rolnych nie wydatkowano 37.000 tys. zł, tj. 41,6%.

Główną przyczyną niewykorzystania 41,6% zaplanowanych przez ARiMR środków było złożenie przez 9 spółek wadliwie sporządzonych wniosków, w tym najczęściej niekompletnych, z nieprawidłowo opracowanymi biznes - planami i nieuregulowaną własnością działek pod budowę infrastruktury rynkowej, a przez to nie odpowiadających wymaganiom stawianym przez obowiązujące przepisy. Poprawnie opracowane wnioski spółki złożyły ponownie w 1998 r., kiedy to Agencja dysponowała zgodnie z planem kwotą zaledwie 5 mln zł, wystarczającą do załatwienia jedynie 4 wniosków (str. 20-21).

2.4. W ocenie NIK, cele, na które przekazano środki publiczne 22 skontrolowanym Spółkom, zrealizowało w pełni 5 Spółek (22,7%), które uruchomiły

już działalność gospodarczą. W pierwszym okresie tej działalności 2 spółki wykazały dodatnią dynamikę wartości obrotów, pozostałe 3 - dynamikę ujemną. Głównym przedmiotem obrotów handlowych w 4 jednostkach (od 80% do 99%) stanowiły jednak towary z zasobów Agencji Rynku Rolnego, a w minimalnym stopniu towary pochodzące bezpośrednio z gospodarstw rolnych (str. 33-35).

Spośród 22 skontrolowanych Spółek - 7 (31,8%) zakończyło I etap budowy infrastruktury rynkowej (tj. wybudowało hale i wiaty targowe, magazyny, obiekty sanitarne, pomieszczenia biurowe, place i drogi wewnętrzne itd.), a więc przygotowało się do rozpoczęcia działalności gospodarczej, a dalszych 6 spółek (27,3%) było w trakcie realizacji tych zadań (str. 40-41 i 37-40).

2.5. Najwyższa Izba Kontroli krytycznie ocenia fakt, że 9 spółek (40,9% skontrolowanych) nie osiągnęło w ogóle zakładanych efektów wykorzystania środków publicznych w kwocie 4.338 tys. zł (3,6%) na cele, na które zostały one przyznane, tj. na utworzenie tzw. rynków hurtowych. Środki te zostały bowiem wykorzystane głównie na bieżące wydatki administracyjne tych spółek, tj. na utrzymanie ich zarządów, rad nadzorczych, wynajęcie lokali biurowych, zakup samochodów itp. (str. 35-37).

2.6. Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej nie posiadało w kontrolowanym okresie stabilnych koncepcji budowy rynków hurtowych i giełd rolnych. W okresie pięciu kolejnych lat, tj. od 1994 r. do końca 1998 r., Ministerstwo opracowało trzy kolejne wersje programu resortowego, lecz nie podjęło dostatecznych działań by dostosować liczbę tworzonych podmiotów o charakterze rynków hurtowych i giełd rolnych do możliwości finansowych, organizacyjnych i nadzorczych resortu oraz doprowadzić do powstania programu rządowego⁵ (str. 16-18).

2.7. Najwyższa Izba Kontroli uznała za niewystarczający nadzór ze strony organów reprezentujących w spółkach Skarb Państwa nad realizacją zadań finansowanych ze środków publicznych. Takiego nadzoru nie sprawowało również Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej (str. 30-32). W wyniku braku

⁵ „I etap rządowego programu budowy i rozwoju rynków hurtowych i Warszawskiej Giełdy Towarowej” został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 2 marca 1999 r.

nadzoru nad wykorzystaniem środków publicznych doszło do marnotrawstwa tych środków, jak na przykład w skontrolowanej Spółce w Białymstoku, która za roboty budowlane i odwadniające nadpłaciła około 2. 213 tys. zł (str. 41).

2.8. W 7 jednostkach (25,9%) kontrola NIK ujawniła uchybienia i zaniedbania o następujących skutkach finansowych:

- **Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa nie wyegzekwowała od Warszawskiej Giełdy Towarowej S.A. w Warszawie spłaty wymagalnych rat pożyczki udzielonej w 1995 r. w kwocie 3,5 mln zł (str. 21). W wyniku realizacji wniosku pokontrolnego NIK odzyskano od WGT kwotę 2.189.646 zł,**
- **w 5 jednostkach stwierdzono uszczuplenia środków publicznych na łączną kwotę 2.405.379,29 zł, w tym: Łódzki Rolno - Spożywczy Rynek Hurtowy S.A. w Widzewie z naruszeniem art. 42 ust.1 pkt 10 prawa budżetowego wydatkował dotację z rezerwy celowej budżetu państwa w kwocie 1.220.000 zł, gdyż kwota ta przeznaczona była na finansowanie inwestycji związanej z budową infrastruktury rynku hurtowego, a wydatkowano ją m.in. na spłatę wcześniej zaciągniętego kredytu obrotowego (str. 24, 39-41, 44-45 i 46- 47). W wyniku kontroli uzyskano dotychczas zwrot na rzecz Giełdy Rolno-Towarowej S.A. w Białymstoku kwotę 36.879,98 zł,**
- **w Łużyckim Centrum Hurtu Rolnego S.A. w Żarskiej Wsi k/Zgorzelca stwierdzono niegospodarne wydatki w kwocie 3.902.900 zł. Polegały one na zakupieniu udziałów w innym podmiocie gospodarczym, którego upadłość ogłoszono wkrótce po tej transakcji, wskutek czego jest nikła szansa odzyskania przez Spółkę wyłożonej kwoty (str. 43-44).**

3. WNIOSKI

Dla poprawy efektywności wykorzystania środków publicznych przez rynki hurtowe i giełdy rolne niezbędne jest, zdaniem NIK, podjęcie następujących działań:

3.1. Stworzenie przez Ministra RiGŻ - we współdziałaniu z Ministrem Finansów oraz Agencjami rządowymi (ARR, ARiMR oraz AWRSP) - niezbędnych warunków organizacyjnych i finansowych, prowadzących do realizacji nowej

koncepcji budowy i rozwoju rynków hurtowych i giełd rolnych, wg programu rządowego.

3.2. Prowadzenie przez Ministra RiGŻ bieżących analiz przebiegu budowy rynków hurtowych i giełd rolnych, finansowanych m. in. ze środków publicznych i regulowanie przepływu tych środków w sposób zapewniający prawidłowe wykorzystanie udzielonej pomocy finansowej.

3.3. Zapewnienie przez Ministra RiGŻ wyższego stopnia koncentracji pomocy ze środków publicznych, poprzez objęcie tą pomocą w pierwszym rzędzie rynków ponadregionalnych.

3.4. Stworzenie przez Ministra RiGŻ systemu skutecznego współdziałania pomiędzy departamentami Ministerstwa i Agencjami rządowymi (ARR, ARiMR, AWRSP) w zakresie realizacji programu rządowego budowy rynków hurtowych i giełd rolnych.

3.5. Sprawowanie przez Ministra RiGŻ oraz Prezesa ARR nadzoru nad realizacją przez Fundację na Rzecz Giełdy Towarowo - Paszowej w Warszawie jej zadań statutowych finansowanych ze środków publicznych, a także nad realizacją przez tę Fundację wniosków pokontrolnych ARR oraz NIK.

II. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

1. CHARAKTERYSTYKA STANU PRAWNEGO W ZAKRESIE KONTROLOWANEJ DZIAŁALNOŚCI

1.1. Wprowadzenie

W okresie międzywojennym giełdy działały w oparciu o ustawę z dnia 20 stycznia 1921 r. o organizacji giełd w Polsce⁶, a następnie o rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 grudnia 1924 r. o organizacji giełd⁷. Ponadto na obszarze 5 województw (krakowskiego, lwowskiego, tarnopolskiego, stanisławowskiego oraz powiatów bielskiego i cieszyńskiego województwa śląskiego) obowiązywały do czasu „ujednostajnienia” prawa handlowego przepisy §§ 13 - 16 austriackiej ustawy z dnia 1 kwietnia 1875 r. o organizacji giełd⁸.

W świetle ww. ustaw giełdy mogły być dwojakiego rodzaju: pieniężne - podlegające nadzorowi Ministra Skarbu oraz giełdy towarowe - nadzorowane przez Ministra Przemysłu i Handlu. Pozwolenia na otwarcie giełd towarowych wydawał Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Skarbu, a w zakresie giełd, na których przedmiotem obrotu miały być produkty gospodarstw rolnych, również w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa.

Giełdy były osobami prawnymi i działały w oparciu o swoje statuty dostosowane do ww. ustaw i zatwierdzone przez właściwych ministrów. Transakcje giełdowe stanowiły umowy zawarte w oznaczonym przez radę giełdową lokalu i czasie giełdowym (na zebraniu giełdowym), co do towarów, które zostały dopuszczone na danej giełdzie do obrotów i notowań i stwierdzone zostały kartą umowy. Pośrednictwem przy transakcjach giełdowych i stwierdzaniem zawarcia transakcji mogli zajmować się wyłącznie maklerzy przysięgli zatwierdzeni przez ministra, którego nadzorowi dana giełda podlegała. Właściwi ministrowie mogli po wysłuchaniu rad giełdowych uregulować w drodze rozporządzenia zawieranie na giełdach transakcji terminowych.

⁶ Dz.U. RP Nr 13, poz.71.

⁷ Dz.U. RP Nr 23, poz. 209 ze zm.

⁸ Dz.U. Nr 67.

Dekret z dnia 21 września 1950 r. o Państwowej Inspekcji Handlowej⁹ uchylił ww. rozporządzenie Prezydenta z dnia 28 grudnia 1924 r. Skutkiem tego była likwidacja w latach 1950 - 1952 wszystkich dotychczasowych giełd w Polsce. W istniejących do 1989 r. warunkach gospodarki scentralizowanej i rozdzielnictwa towarów, giełdy i rynki hurtowe w Polsce nie występowały, natomiast obrotem towarowym zajmowały się głównie podmioty państwowe i spółdzielcze.

W wyniku przemian zaistniałych w gospodarce po 1989 r., w szczególności na skutek jej urynkowienia, nastąpiło wyeliminowanie szeregu dotychczasowych podmiotów i organizacji handlowych, głównie państwowych i spółdzielczych, zajmujących się rynkowym obrotem produktami rolnymi. Spowodowało to znaczne utrudnienia, zwłaszcza w procesie początkowym tych przemian, w dystrybucji produktów rolnych w Polsce. Zaszła więc konieczność organizowania nowoczesnych struktur rynku produktów rolnych, zbliżonych w swych założeniach do działających na świecie.

1.2. Podstawy prawne funkcjonowania rynków hurtowych i giełd rolnych.

W obowiązującym stanie prawnym nie ma odrębnej ustawy regulującej zasady funkcjonowania rynków hurtowych i giełd rolnych, jak również ustawy określającej zasady funkcjonowania tzw. rynków pierwotnych (producenckich).

Opracowane w tym zakresie projekty ustaw są przedmiotem prac legislacyjnych.

Powstałe w okresie ostatnich pięciu lat podmioty tworzące rynki hurtowe i giełdy rolne w Polsce funkcjonują jako spółki prawa handlowego (akcyjne lub z ograniczoną odpowiedzialnością) na podstawie przepisów rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. Kodeks handlowy¹⁰ (zwany dalej w skrócie kh) oraz wewnętrznych statutów, regulaminów, zarządzeń.

Spółki prawa handlowego (akcyjne i z o.o.) prowadzą rachunkowość i księgi rachunkowe w oparciu o przepisy kodeksu handlowego (odpowiednio: art. 253 i art. 421,

⁹ Dz.U. Nr 44, poz. 396.

¹⁰ Dz.U. Nr 57, poz. 502, ze zmianami w Dz.U. z 1946 r. Nr 57, poz. 321, z 1950 r. Dz.U. Nr 34, poz. 312, z 1964 r. Dz.U. Nr 16, poz. 94, z 1988 r. w Dz.U. Nr 41, poz. 326, z 1990 r. Dz.U. Nr 17, poz. 98 i Nr 51, poz. 298, z 1991 r. Dz.U. Nr 35, poz. 155, Nr 94, poz. 418 i Nr 111, poz. 480, z 1994 r. Dz.U. Nr 121, poz. 591, z 1995 r. Dz.U. Nr 96, poz. 478, z 1996 r. Dz.U. Nr 6, poz. 43, z 1997 r. Dz.U. Nr 121, poz. 770, Nr 118, poz. 754 i Nr 88, poz. 554.

427, 429, 430) oraz, zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości¹¹, według zasad określonych tą ustawą.

Powierzenie członkom zarządu spółki akcyjnej szerokiego zakresu kompetencji dotyczących prowadzenia spraw spółki spowodowało konieczność wyraźnego oddzielenia sfery osobistych interesów członków zarządu od interesów spółki, którą zarządzają. Kwestie dotyczące zakazów konkurencji regulują przepisy o randze ustawowej.

Do członków zarządu spółki z o.o. i spółki akcyjnej w zakresie zakazu konkurencji mają zastosowanie przepisy następujących ustaw:

- w kodeksie handlowym art. 204 § 1 i 2 oraz art. 375 § 1 i 2¹²,
- w ustawie z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej art. 25a do art. 25d¹³,
- w ustawie z dnia 24 lutego 1990 r. o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym art. 4 pkt 3 i 4¹⁴,
- w ustawie z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji art. 3 oraz art. 11 ust. 1¹⁵,
- w ustawie z dnia 5 czerwca 1992 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne¹⁶
- w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne¹⁷.

Wyżej wymienione ograniczenia mają również zastosowanie do „przedsiębiorców” będących spółkami prawa handlowego.

1.3. Podstawy prawne finansowania rynków hurtowych i giełd rolnych przez Agencje rządowe.

¹¹ Dz.U. Nr 121, poz. 591, z 1997 r. Dz.U. Nr 32, poz. 183, Nr 43, poz. 272, Nr 118, poz. 754, Nr 139, poz. 933, Nr 140, poz. 939, Nr 141, poz. 945 i Nr 88, poz. 554 oraz z 1998 r. Nr 60, poz. 382, Nr 106, poz. 668 i Nr 107, poz. 669.

¹² Patrz przypis 10

¹³ Dz.U. Nr 41, poz. 324 ze zm.

¹⁴ Jednolity tekst w Dz.U. z 1997 r. Nr 49, poz. 318 ze zmianami w Nr 118, poz. 754 i Nr 121, poz. 770.

¹⁵ Dz.U. Nr 47, poz. 211 i z 1996 r. Nr 106, poz. 496.

¹⁶ Dz.U. Nr 56, poz. 274, z 1995 r. Nr 4, poz. 18 i z 1996 r. Nr 73, poz. 350.

¹⁷ Dz.U. Nr 106, poz. 679.

1.3.1. Do określonych ustawą o utworzeniu **Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa**¹⁸ zadań Agencji należy m. in. wspieranie inwestycji związanych z tworzeniem giełd i rynków hurtowych (art. 3 ust. 1 pkt. 5).

Zgodnie z art. 3 ust. 2 pkt. 2 tej ustawy Agencja realizuje swoje zadania m. in. przez finansowanie lub udział w finansowaniu zadań o których mowa wyżej.

Natomiast na podstawie dodanego do ww. ustawy - art. 10 a ust. 1 i 2¹⁹ - z dniem 27 maja 1997 r. Agencja za zgodą Ministrów Finansów oraz Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej może obejmować akcje w spółkach akcyjnych i udziały w spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością realizujących przedsięwzięcia objęte zaakceptowanym przez Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej programem budowy rolniczych rynków hurtowych i giełd rolnych. Objęte akcje i udziały Agencja zbywa w pierwszej kolejności producentom rolnym, grupom producentów rolnych oraz związkom producentów rolnych.

Szczegółowe kierunki działań w ramach zadań Agencji wyszczególnionych w art. 3 ust. 1 ww. ustawy oraz sposoby ich realizacji stosownie do art. 3 ust. 5 określa Rada Ministrów w drodze rozporządzenia.

Wydane na tej podstawie pierwsze rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 marca 1994 r.²⁰ (obowiązujące w okresie od 11 kwietnia 1994 r. do 16 maja 1995 r.) nie zawierało upoważnienia dla Agencji do udzielania pomocy finansowej na wspieranie inwestycji związanych z tworzeniem giełd i rynków hurtowych.

Kolejne rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 kwietnia 1995 r. w sprawie szczegółowych kierunków działań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz sposobów ich realizacji²¹ (obowiązujące w okresie od 17 maja 1995 r. do 23 lutego 1996 r.) wprowadziło przepis (§ 19 ust. 1), na podstawie którego Agencja mogła uczestniczyć w finansowaniu przedsięwzięć polegających na tworzeniu przez osoby prawne rolniczych rynków hurtowych i giełd rolnych. Pomoc finansowa mogła być udzielona w formie pożyczki lub dofinansowania przedsięwzięcia. Za zgodą Ministra Finansów pomoc mogła

¹⁸ Dz.U. z 1994 r. Nr 1, poz. 2, Nr 80, poz. 369, Nr 98, poz. 473, z 1997 r. Nr 41, poz. 255, Nr 79, poz. 484.

¹⁹ Dz.U. Nr 41, poz. 255

²⁰ Dz.U. Nr 47, poz. 191 i Nr 94, poz. 453.

²¹ Dz.U. Nr 47, poz. 244.

być realizowana także przez obejmowanie przez Agencję udziałów lub akcji w spółkach prawa handlowego.

Agencja mogła uzależnić udzielenie pożyczki lub dofinansowanie przedsięwzięcia od pozytywnej opinii Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej oraz Rady Agencji.

W trzecim z kolei rozporządzeniu Rady Ministrów w przedmiotowej sprawie z dnia 30 stycznia 1996 r.²² obowiązującym od 24 lutego 1996 r. określono, że Agencja może uczestniczyć w finansowaniu realizowanych przez spółki akcyjne i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością przedsięwzięć objętych zaakceptowanym przez Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej programem budowy rolniczych rynków hurtowych i giełd rolnych, zaś pomoc finansowa może być udzielona w formie pożyczki lub dofinansowania przedsięwzięcia (w § 19 ust 1).

Za zgodą Ministrów Finansów oraz Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej pomoc mogła być realizowana także przez obejmowanie przez Agencję udziałów w spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością lub akcji w spółkach akcyjnych.

Pomoc Agencji w wymienionych wyżej formach nie mogła przekroczyć 5 milionów złotych.

Udzielenie przez Agencję pożyczki lub dofinansowania przedsięwzięcia uzależniono od pozytywnej opinii Ministrów Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej oraz Finansów i Rady Agencji.

Stosownie do § 19 ust. 5 ww. rozporządzenia Rady Ministrów - Agencja mogła również udzielać dopłat do oprocentowania kredytów udzielanych przez banki, z którymi zawarła umowy, na sfinansowanie przedsięwzięć inwestycyjnych polegających na tworzeniu przez osoby prawne rynków hurtowych lub giełd rolnych i artykułów rolno-spożywczych w ramach realizacji programów branżowych lub regionalnych.

W myśl § 10 ust. 1 tego rozporządzenia kwota kredytu nie mogła przekraczać 2 mln zł, przy czym Prezes ARiMR mógł, stosownie do § 10 ust. 3, wyrazić zgodę na zwiększenie tej kwoty, nie więcej jednak niż trzykrotnie, jeżeli podmiot ubiegający

²² Dz.U. Nr 16, poz. 82, Nr 63, poz. 295, Nr 127, poz. 596, z 1997 r. Nr 34, poz. 204, Nr 145, poz. 972.

się o kredyt realizował przedsięwzięcie inwestycyjne objęte programem branżowym lub regionalnym, zatwierdzonym przez Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej.

W wyniku zmian wprowadzonych rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 25 listopada 1997 r.²³ (obowiązujących od dnia 16 grudnia 1997 r.), kwoty omawianych kredytów mogą być udzielone jednemu podmiotowi do wysokości 2 milionów zł, bez względu na liczbę realizowanych przedsięwzięć. (Skreślono bowiem § 10 ust. 3 rozporządzenia dający możliwość wyrażania przez Prezesa ARiMR zgody na zwiększenie, nie więcej jednak niż trzykrotnie, kwot kredytów, jeżeli podmiot ubiegający się o kredyt będzie realizować przedsięwzięcie objęte programem branżowym lub regionalnym, zaakceptowanym przez Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej).

Powołując się na przepis § 19 ww. rozporządzenia Rady Ministrów Prezes ARiMR. wydał trzy zarządzenia (Nr 14/95 z dnia 15 maja 1995 r., Nr 20/95 z dnia 9 października 1995 r. oraz Nr 11/96 z dnia 3 kwietnia 1996 r) w sprawie wprowadzenia zasad uczestnictwa Agencji w finansowaniu przedsięwzięć polegających na tworzeniu rolniczych rynków hurtowych i giełd rolnych (nie publikowane), w których określił zasady udzielania pomocy finansowej przez Agencję w tworzeniu rolniczych rynków hurtowych i giełd rolnych.

1.3.2. Możliwość udzielania pomocy **przez ARR** w omawianym zakresie określona jest w ustawie z dnia 7 czerwca 1990 r. o utworzeniu Agencji Rynku Rolnego²⁴.

W art. 4 ust. 3 pkt. 3 tej ustawy określono, że do zadań Agencji należy także inicjowanie i udział w działaniach organizacyjnych mających na celu rozwój rynku produktów rolnych i żywnościowych.

Statut ARR nadany rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 21 listopada 1996 r.²⁵ przewiduje m. in., że w sprawach dotyczących wnoszenia kapitału do spółek prawa handlowego przez inne osoby niż Prezes Agencji konieczne jest posiadanie pełnomocnictwa udzielonego przez tego Prezesa (§ 11 ust. 4). Pełnomocnictwo to powinno być udzielone na piśmie (§ 12). Ponadto w pełnomocnictwie udzielonym zastępcom

²³ Dz.U. Nr 145, poz. 972.

²⁴ Dz.U. z 1997 r. Nr 142, poz. 951.

²⁵ Dz.U. Nr 138, poz. 641 oraz z 1998 r. Nr 100, poz. 641.

Prezesa lub dyrektorom oddziałów terenowych może być zawarte postanowienie zezwalające na ustanowienie przez nich dalszych pełnomocnictw do dokonywania poszczególnych czynności prawnych w granicach umocowania.

Jednocześnie statut ARR postanawia (w § 30), że Agencja może nabywać i obejmować, za zgodą Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej oraz Ministra Finansów, udziały lub akcje w spółkach prawa handlowego, jeżeli jest to niezbędne do realizacji jej zadań ustawowych. Agencja może obejmować udziały lub akcje w tych spółkach w zamian za wierzytelności, jeżeli nie można ich wyegzekwować w inny sposób. Ponadto Prezes Agencji wyznacza przedstawicieli do składu rad nadzorczych spółek z udziałem Agencji spośród pracowników Agencji lub innych osób. Wyznaczeni w ten sposób przedstawiciele powinni posiadać wiedzę i doświadczenie z zakresu zarządzania lub zagadnień prawno - finansowych funkcjonowania spółek.

1.3.3. W myśl art. 24 ust 1 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw²⁶ AWRSP gospodaruje Zasobem WRSP m. in w drodze wniesienia mienia lub jego części do spółki.

Zgodnie z § 23 pkt. 4 statutu AWRSP, nadanym rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 16 marca 1992 r.²⁷ do czynności prawnej polegającej m. in. na wniesieniu mienia do spółki, z wyjątkiem jednoosobowych spółek Skarbu Państwa, w których aport stanowi mienie pozostałe po likwidacji przedsiębiorstw hodowlanych, wymagane jest odrębne pełnomocnictwo. Pełnomocnictwo to powinno być udzielone w tej samej formie, jaka jest wymagana do ważności czynności prawnej będącej przedmiotem pełnomocnictwa, jednak w każdym przypadku powinno być udzielone na piśmie (§ 25). Od czynności cywilnoprawnych, których stroną jest Agencja nie pobiera się opłaty skarbowej. Ponadto Agencja nie ma obowiązku uiszczania opłat w sprawach cywilnych dotyczących mienia stanowiącego Zasób Własności Rolnej Skarbu Państwa.

²⁶ Dz.U. z 1995 r. Nr 57, poz. 299, Nr 101, poz. 504, z 1996 r. Nr 59, poz. 268, Nr 106, poz. 496, Nr 156, poz. 775, z 1997 r. Nr 79, poz. 484, Nr 54, poz. 349.

²⁷ Dz.U. Nr 24, poz. 104, Nr 80, poz. 409, z 1993 r. Nr 36, poz. 163, z 1998 r. Nr 15, poz. 63.

Na zasadach określonych ustawą z dnia 8 maja 1997 r. o poręczeniach i gwarancjach udzielanych przez Skarb Państwa oraz niektóre osoby prawne²⁸ organy państwa wymienione w tej ustawie mogą ustanawiać, w drodze umowy, odpowiedzialność majątkową Skarbu Państwa za zobowiązania innych podmiotów, w formie udzielenia poręczenia lub gwarancji, między innymi na spłatę kredytów.

Szczegółowe warunki i tryb udzielania przez Skarb Państwa poręczeń i gwarancji określa rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 sierpnia 1997 r.²⁹

1.4. Działalność fundacji.

Podstawowym aktem prawnym określającym tryb ustanowienia fundacji, jej organy, majątek, działalność gospodarczą, nadzór nad działalnością oraz zasady likwidacji fundacji jest ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach, znowelizowana 23 lutego 1991 r.³⁰

2. CHARAKTERYSTYKA UWARUNKOWAŃ EKONOMICZNO-ORGANIZACYJNYCH W ZAKRESIE KONTROLOWANEJ DZIAŁALNOŚCI

Tworzenie i rozwój giełd towarowych oraz sieci hurtowych rynków rolno - spożywczych w Polsce uznano za jedno z priorytetowych zadań polityki rozwoju rolnictwa i gospodarki żywnościowej, określonych w przyjętych przez Sejm RP „Założeniach polityki społeczno - gospodarczej dla wsi, rolnictwa i gospodarki żywnościowej do 2000 r.”, a także w dokumencie „Strategia dla Polski”.

W kolejnym dokumencie: „Średniookresowa strategia rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich”, opracowanym przez Ministerstwo RiGŻ w kwietniu 1998 r. i przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 kwietnia 1998 r., jako jeden z celów tej strategii uznano zwiększenie konkurencyjności rolnictwa na rynkach krajowych i zagranicznych m. in. poprzez organizowanie giełd i rynków hurtowych oraz grup producenckich i marketingowych.

Tworzenie rynków hurtowych i giełd rolnych w Polsce znajduje się w fazie organizacji. Pierwszą inwestycją w tym zakresie, przy dofinansowaniu ze środków

²⁸ Dz.U. Nr 79, poz. 484, Nr 80, poz. 511.

²⁹ Dz.U. Nr 99, poz. 606.

pomocowych Rządu Konfederacji Szwajcarskiej, było wybudowanie infrastruktury dla Wielkopolskiej Giełdy Rolno - Ogrodniczej S.A. w Poznaniu. Spółka ta powstała w grudniu 1989 r., początkowo jako spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Do przekształcenia jej w spółkę akcyjną doszło w październiku 1992 r. W listopadzie 1992 r. nastąpiło otwarcie tej Giełdy. W dalszym ciągu trwa jej rozbudowa.

Z danych MRiGŻ wynika, że dotychczas utworzono łącznie 33 podmioty tworzące rynki hurtowe i giełdy rolne w formie spółek, w tym: 9 - w kategorii rynków ponadregionalnych (w Poznaniu, Gdańsku, Broniszach k/Warszawy, Szczecinie, Krakowie, Lublinie, Wrocławiu, Łodzi i Katowicach), 5 - rynków regionalnych (w Białymstoku, Rzeszowie, Radomiu, Zielonej Górze i Bydgoszczy), 7 - rynków przygranicznych (w Elblągu, Wałbrzychu, Ełku, Zgorzelcu, Bielsku - Białej, Przemyśle i Białej Podlaskiej) i 11 rynków lokalnych (w Koszalinie, Kielcach, Tarnowie, Legnicy, Opolu, Kaliszu, Gorzowie Wielkopolskim, Olsztynie, Sandomierzu, Włocławku i Łowiczu) oraz 1 giełdę towarową (w Warszawie). Akcjonariuszami tych spółek są różne podmioty gospodarcze, banki obsługujące gospodarkę żywnościową, zakłady ubezpieczeń, producenci rolni, organizacje reprezentujące środowisko producentów oraz skupiające rolniczy kapitał produkcyjny i handlowy, organizacje społeczno - zawodowe rolników, a także ARR, ARiMR i AWRSP.

3. ISTOTNE USTALENIA KONTROLI

3.1. Działania MRiGŻ na rzecz tworzenia rynków hurtowych i giełd rolnych

Od 1994 r. do końca 1998 r., a więc przez pięć lat, w Ministerstwie Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej (MRiGŻ) opracowywane były trzy kolejne wersje programu budowy rynków hurtowych i giełd rolnych.

W kwietniu 1995 r. powstał „Program budowy sieci rynków hurtowych i giełd rolnych. I etap” oraz w lipcu 1996 r. - „Program organizacji rynków hurtowych i giełd towarowych do 2000 r.”³¹

³⁰ Dz.U. z 1991 r. Nr 46, poz. 203.

³¹ Patrz przypis 5

W latach 1995-1997 założenia tych programów zmieniano kilkakrotnie. W ramach tych prac w lipcu 1997 r. określono koszty utworzenia 31 rynków hurtowych i giełd rolnych na kwotę około 1,6 mld zł. W kwocie tej udział środków ARR, ARiMR i AWRSP miał stanowić 246 mln zł, środków własnych spółek (bezpośrednich organizatorów rynków hurtowych i giełd rolnych) 804 mln zł, a pozostałą ich część (527 mln zł) spółki miały uzyskać w formie kredytów bankowych.

W wyniku spotkania Premiera Włodzimierza Cimoszewicza z Kierownictwem MRiGŻ w maju 1997 r.³² ustalono, że z 31 planowanych rynków hurtowych i giełd rolnych, budowa 8 rynków ponadregionalnych (w Warszawie, Gdańsku Wrocławiu, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Szczecinie i Poznaniu) objęta zostanie programem rządowym, a pozostałe 23 - będą wspierane organizacyjnie i finansowo w ramach realizacji programu resortowego. Przewidywane koszty budowy 8 rynków ponadregionalnych oszacowano wówczas na 808 mln zł. Ministerstwo RiGŻ, głównie z powodu zmian w jego Kierownictwie, nie przedstawiło jednak w odpowiednim czasie niezbędnych propozycji Radzie Ministrów i nie uzgodniło z Ministrem Finansów sposobów finansowania tego przedsięwzięcia w 1998 r.

W kwietniu 1998 r. MRiGŻ, po dokonaniu analizy dotychczasowej realizacji programu budowy rynków hurtowych i giełd rolnych oraz uznaniu, że istnieje konieczność zmiany założeń programu, przystąpiło do opracowania nowej koncepcji budowy rynków hurtowych i giełd rolnych. W wyniku tych prac w lipcu 1998 r. przyjęto w MRiGŻ projekt programu (tzw. III wariant producencki), zakładający utworzenie 30 rynków hurtowych i giełd rolnych (zbliżony do koncepcji MRiGŻ z lipca 1997 r.).

W III wariantcie programu założono, że pakiety kontrolne akcji spółek tworzących giełdy rolne powinny być utrzymane przez Skarb Państwa, a w mniejszym rozmiarze przez ARR, AWRSP i ARiMR i pozostałych akcjonariuszy. Natomiast głównymi organizatorami i udziałowcami rynków hurtowych powinni być producenci rolni oraz reprezentanci organizacji kupieckich, z kapitałowym wsparciem ze strony agencji rządowych, władz lokalnych i samorządowych. Ustalenia kontroli wskazują, że program ten nie określał sposobu finansowania jego realizacji, a zawierał jedynie propozycję podziału dwóch kwot

będących w 1998 r. w dyspozycji ARiMR oraz ARR dla 7 rynków rolnych. Z wyjaśnienia dyrektora Departamentu Rynku i Giełd w MRiGŻ udzielonego w czasie kontroli wynika, że przedmiotowy program nie przedstawiał jeszcze ostatecznej wersji i nie był skierowany do uzgodnień międzydepartamentowych oraz międzyresortowych.

Równolegle z opracowywaniem w latach 1995 - 1998 programów budowy rynków hurtowych i giełd rolnych, prowadzone były prace związane z projektami 3 ustaw: o giełdach towarowych i domach składowych, grupach producenckich i ich związkach oraz o powołaniu Centrum Marketingu Artykułami Rolnymi i Spożywczymi.

Projekt ustawy o giełdach towarowych i domach składowych uzgodniony został z zainteresowanymi resortami i zarekomendowany w 1997 r. pod obrady Rady Ministrów. Projekt ten w 1998 r. na wniosek Ministra RiGŻ wycofano, dokonując jego rozdzielenia (ze względów merytorycznych) na projekty dwóch oddzielnych ustaw, tj. ustawy o giełdach towarowych i ustawy o domach składowych. Tym samym zaistniały w MRiGŻ 4 projekty ustaw.

Spośród 4 projektów ustaw (wg stanu na koniec 1998 r.) jedynie projekt ustawy o domach składowych (wraz z protokołem rozbieżności) został w dniu 3.12.1998 r. przekazany Prezesowi Rady Ministrów celem rozpatrzenia przez KERM, natomiast pozostałe 3 projekty ustaw, tj. o giełdach towarowych, o grupach producenckich i ich związkach oraz o powołaniu Centrum Marketingu Artykułami Rolnymi i Spożywczymi, przekazane zostały do zaopiniowania innym resortom. Projekt ustawy o powołaniu Centrum MARiS skierowano również (w dniu 30.11.1998 r.) do Krajowej Rady Izby Rolniczych. W wyniku opiniowania projektów ustaw zgłoszonych zostało do nich szereg uwag.

Rola UE w sferze organizacji i działania rynków hurtowych w jej krajach ogranicza się do wydania i wprowadzenia w życie rozporządzenia Rady UE nr 2200/96 z 28 października 1996 r. w sprawie wspólnej organizacji rynku owoców i warzyw. Postanowienia tego rozporządzenia brane były pod uwagę przy opracowaniu ww. projektów ustaw.

³² Fakt ten został udokumentowany „Protokołem ze spotkania Premiera z Wicepremierem i Kierownictwem MRiGŻ z dnia 23 maja 1997 r.”

Rozporządzenie Rady UE dotyczy przede wszystkim: organizacji grup producenckich i marketingowych (jako wyższej formy organizacji uczestników rynku hurtowego), zasad postępowania z produktami owocowo-warzywnymi, wymagań jakościowych, zasad interwencji na rynku owoców i warzyw oraz zasad handlu owocami i warzywami z krajami trzecimi.

3.2. Finansowanie budowy i rozwoju rynków hurtowych i giełd rolnych

Pomoc państwa w zakresie budowy i rozwoju instytucji rynków hurtowych i giełd rolnych w Polsce realizowana jest głównie za pośrednictwem trzech Agencji rządowych, tj. ARiMR, ARR oraz AWRSP. W mniejszym zakresie przedsięwzięcia te dofinansowane zostały także z budżetów wojewodów, Ministra Skarbu Państwa oraz samorządów terytorialnych.

Łączna wartość udziałów kapitałowych wniesionych przez ww. Agencje oraz wojewodów i Skarb Państwa wg stanu na dzień 30.09.1998 r. do spółek tworzących rynki hurtowe i giełdy rolne oraz dla Arrtransu i Fundacji stanowiła kwotę 149.806,1 tys. zł. Udział w tej kwocie poszczególnych dysponentów środków publicznych przedstawiał się następująco:

- **ARiMR** według stanu na koniec III kwartału 1998 r. udzieliła pomocy finansowej 17 spółkom tworzącym rynki hurtowe i giełdy rolne na kwotę 52.000 tys. zł. Pomoc ta miała dwojaką formę: objęcia przez ARiMR akcji 15 spółek prawa handlowego na kwotę 48.000 tys. zł oraz pożyczki udzielonej dwóm podmiotom w łącznej kwocie 4 mln zł, tj. Warszawskiej Giełdzie Towarowej S.A. w Warszawie - 3,5 mln zł oraz Środkowo-Pomorskiemu Centrum Rolno-Spożywczemu S.A. w Koszalinie - 0,5 mln zł. Za gotówkę objęto akcje o wartości 41,5 mln zł, natomiast środki na pokrycie należności za pozostałe akcje pochodziły z zamiany pożyczek udzielonych czterem spółkom w 1995 r. w łącznej wysokości 6,5 mln zł.

ARR (wg stanu na dzień 30.09.1998 r.) wydatkowała kwotę 16.363.700 zł na objęcie akcji 21 spółek tworzących rynki hurtowe i giełdy rolne oraz 13.658,70 zł na związane z tym opłaty notarialne i prowizje bankowe. Ponadto z własnych środków ARR wniosła 74 tys. zł na rzecz kapitału zakładowego utworzonej przez nią Spółki z o.o. Arrtrans w Łodzi i 7 biur maklerskich, utworzonych wcześniej przy Regionalnych Agencjach Rynku Rolnego w Warszawie, Katowicach, Lublinie, Szczecinie, Wrocławiu, Olsztynie i Poznaniu, a następnie przejętych przez tę Spółkę. Łączny kapitał zakładowy Arrtransu wg stanu na dzień 25.05.1998 r. stanowił kwotę 1.964.800 zł. Jedynym jego współwnikiem, posiadającym 100% udziałów, jest ARR.

Działaniem ARR pośrednio związanym z finansowaniem ze środków publicznych rozwoju rynków hurtowych i giełd rolnych było utworzenie przez nią w dniu 5.11.1993 r. Fundacji na Rzecz Giełdy Zbożowo - Paszowej w Warszawie. Na działalność statutową tej Fundacji Agencja przekazała kwotę 18.600.000 zł (z których 10 mln zł Fundacja przekazała na kapitał zakładowy utworzonej w dniu 25 lipca 1995 r. Warszawskiej Giełdy Towarowej S.A. w Warszawie). Większość wymienionych środków Agencja uzyskała ze sprzedaży 200 tys. ton kukurydzy otrzymanej przez Polskę jako dar Rządu USA. Stanowiły one kwotę 23.826.520,92 zł, a wraz z otrzymanymi przez Agencję odsetkami bankowymi - około 34,1 mln zł. Stan tych środków wg ewidencji ARR na dzień 21.10. 1998 r. wynosił 515.851,98 zł. (Ustalenia kontroli NIK dotyczące ww. Fundacji przedstawiono w pkt. 3.3.2. informacji).

- **AWRSP** w ramach wspierania zadań inwestycyjnych i organizacyjnych w zakresie infrastruktury rynkowej w powstających giełdach rolnych i rynkach hurtowych, udzieliła pomocy 9 podmiotom gospodarczym na łączną kwotę 35.845 tys. zł, głównie poprzez wniesienie aportem nieruchomości z Zasobów Własności Rolnej Skarbu Państwa.
- Udział kapitałowy ze strony **Ministra Skarbu Państwa oraz wojewodów** w 17 giełdach i rynkach hurtowych stanowił kwotę 14.467,8 tys. zł.

Środki zaplanowane przez ARiMR w 1995 i 1996 roku na udzielenie pomocy finansowej spółkom tworzącym rynki hurtowe i giełdy rolne pochodziły z pożyczki ASAL 300 i zostały rozdysponowane w 1995 r. w kwocie 10.000 tys. zł, tj. w całości, natomiast w 1996 r. na zaplanowane 44 mln zł wydano 29.000 tys. zł (65,91%). Ponadto w 1997 r. Agencja zaplanowała na kontrolowane cele pomoc finansową w wysokości 30 mln zł, tj. po 15 mln zł ze środków budżetowych oraz ze środków pożyczki ASAL 300. Zrealizowane w 1997 r. wydatki pochodziły wyłącznie ze środków ASAL 300 i zostały zrealizowane w wysokości 9.750 tys. zł (65%). Plan finansowy Agencji na 1998 r. zakładał wydatki na tworzenie rynków hurtowych i giełd rolnych w kwocie 5 mln zł. Do końca 1998 r. kwota ta nie została rozdysponowana. W uzasadnieniu takiego stanu rzeczy Dyrektor Zespołu ds. Wykorzystania Środków Uzyskanych z Pomocy Zagranicznej ARiMR wyjaśnił, iż w związku z Aneksem nr 1 do Programu organizacji Rynków Hurtowych i Giełd Rolnych do 2000 r., który został podpisany 28 września 1998 r., Agencja pozytywnie zaopiniowała 6 wniosków złożonych przez podmioty wymienione we wspomnianym Aneksie. Wnioski te uzyskały również akceptację Ministra RiGŻ. W dniu 8 stycznia 1999 r. Minister Finansów poinformował Prezesa Agencji, iż ustosunkowanie się do omawianych wniosków przez resort finansów może mieć miejsce dopiero po nowelizacji ww. Programu,

który w opinii Ministra Finansów powinien uzyskać status programu rządowego, tzn. zostać przyjęty przez Radę Ministrów.

W badanym okresie ARiMR otrzymała ze spółek łącznie 53 wnioski o udzielenie pożyczki na budowę infrastruktury giełdowej lub wykupienie akcji tych spółek. Według stanu na dzień zakończenia kontroli 35 (66%) wniosków zostało rozpatrzonych pozytywnie, 11 wniosków (20,75%) pozostawało w toku rozpatrzenia i usuwania stwierdzonych w nich braków formalno - prawnych. Rozpatrzenie jednego wniosku wstrzymano do czasu dokonania przez MRiGŻ nowelizacji programu budowy rynków hurtowych i giełd rolnych, natomiast 6 wniosków (11,32%) nie uzyskało akceptacji Prezesa ARiMR z różnych przyczyn, np. wskutek przedłożenia niekompletnych dokumentów.

W roku 1998 r. Prezes ARiMR dwukrotnie prolongował spłatę pierwszej raty pożyczki udzielonej przez Agencję Warszawskiej Giełdy Towarowej S.A. w dniu 27.12.1995 r., przy czym w obydwu przypadkach zmiana terminu płatności była dokonywana po upływie terminu spłaty ustalonego przez strony w umowie i w poprzednim aneksie. Ponadto pierwszy aneks nie został opatrzony datą jego podpisania i określił omawianą spłatę do dnia 30 marca 1998 r. Drugi aneks podpisano w dniu 10 września 1998 r. prolongując spłatę do 30 października 1998 r. Równocześnie Agencja nie wzywała Warszawskiej Giełdy Towarowej S.A. do zapłaty pierwszej raty pożyczki wraz z należnymi odsetkami, tj. po upływie pierwszego terminu spłaty w grudniu 1997 r. oraz po upływie prolongowanego terminu spłaty 30 marca 1998 r. Uczyniono to dopiero w czasie trwania kontroli NIK (w listopadzie 1998 r.), kiedy to ARiMR wystąpiła z żądaniem zapłaty dwóch rat pożyczki na łączną kwotę 1.400 tys. zł oraz odsetek umownych. Ponadto w umowie ani w żadnym z dwóch aneksów do wspomnianej umowy nie przewidziano dodatkowego, prawnego zabezpieczenia należności na rzecz ARiMR z tytułu pożyczki 3,5 mln zł, mimo że WGT S.A. wykazała w 1997 r. stratę bilansową w kwocie 1.732,6 tys. zł, tj. prawie 12-krotnie wyższą niż w 1996 r. (147,0 tys. zł).

AWRSP w procesie rozdysponowania mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa, w formie wniesienia aportu do spółek prawa handlowego, zastosowała się do obowiązujących w tym zakresie unormowań prawnych. Dotyczyło to w szczególności realizacji postanowień art. 24 ust. 1 pkt. 3 ustawy z dnia 19.10.1991 r. o gospodarowaniu

nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw, jak też realizacji zasad i trybu postępowania w zakresie wnoszenia mienia Zasobu WRSP do spółek, określonych w zarządzeniu Nr 10/93 Prezesa Agencji z dnia 24.08.1993 r.

Proces organizacji giełd rolnych i rynków hurtowych wspierają także różne programy pomocowe realizowane m.in. przez Fundację Programów Pomocy dla Rolnictwa (FAPA), np. programy rządów USA, Japonii, Wielkiej Brytanii, Holandii, Francji i in.

Ze środków zagranicznych finansowano realizację takich prac, jak na przykład:

- projekty pomocy technicznej dla 12 większych giełd towarowych i rynków hurtowych, w tym np. aktualizację analizy techniczno - ekonomicznej, wykonanie projektów budowlanych, opracowanie tzw. studium wykonalności oraz szereg mniejszych prac, studiów i ekspertyz dla innych jednostek na łączną kwotę około 5.202 tys. zł,
- realizację programu inwestycyjnego (m. in. zakup sprzętu), głównie na rzecz 3 rynków hurtowych: w Broniszach k/Warszawy, Wrocławiu i Gdańsku oraz giełdy towarowej w Lublinie za kwotę około 7,4 mln zł,
- opracowanie założeń prawnych i instytucjonalnych dla transakcji terminowych realizowanych na giełdzie towarowej przez izbę rozliczeniową za kwotę 370 tys. zł,

3.3. Stan kapitału zakładowego (akcyjnego) Spółek

3.3.1. Skontrolowane Spółki oraz Fundacja dysponowały na koniec okresu objętego kontrolą kapitałem zakładowym (akcyjnym) na łączną kwotę 241.558,1 tys. zł, z którego 138.254,5 tys. zł (57,2%) pochodziło ze środków publicznych. Duża liczebność podmiotów tworzących rynki hurtowe i giełdy rolne powodowała rozproszenie środków publicznych na ich budowę. Stanowiło to istotną przeszkodę w pełnej i terminowej realizacji przez kontrolowane Spółki założonych planów budowy infrastruktury rynkowej i giełdowej.

Największym kwotowo kapitałem, tj. powyżej 10.000 tys. zł, dysponowało 9 skontrolowanych Spółek (39,1%), na łączną kwotę 187.678,6 tys. zł), z której 98.803,5 tys. zł (52,6%) stanowiły środki publiczne. Na przykład:

- **Warszawski Rolno - Spożywczy Rynek Hurtowy S.A. w Broniszach (gmina Ożarów Mazowiecki k/ Warszawy)** wg stanu na dzień 31 grudnia 1998 r. posiadał kapitał zakładowy w wysokości 40.044 tys. zł, a ponadto kredyt bankowy gwarantowany w całości przez Skarb Państwa zaciągnięty z Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju w Londynie (EBOR) na kwotę 43.607,5 tys. zł, kredyt poręczony w 60% przez Skarb Państwa uzyskany z Kredytu Banku S.A. na kwotę 26.450 tys. zł, oraz pożyczkę z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska w Warszawie - 2.513 tys. zł, co stanowiło razem kwotę 112.614,5 tys. zł. Ponadto Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa (FAPA) sfinansowała koszty opracowania dokumentacji technicznej w części stanowiącej kwotę 947,9 tys. zł. W badanym okresie Spółka

wykorzystywała finansowe i rzeczowe środki publiczne zgodnie z przedmiotem działalności gospodarczej, określonym w § 5 statutu.

W latach 1996-1997 i trzech kw. 1998 r. działalność Spółki była skoncentrowana na organizowaniu procesów inwestycyjnych związanych z budową całej infrastruktury od podstaw w miejscowości Bronisze, gmina Ożarów Mazowiecki.

Zgromadzone dotychczas i zaangażowane w działalność operacyjną oraz w procesy inwestycyjne środki finansowe są niewystarczające na dokończenie planowanych zadań.

- **Dolnośląskie Centrum Hurtu Rolno-Spożywczego S.A. we Wrocławiu** utworzone zostało w sierpniu 1995 r. Założycielami tej Spółki było 14 akcjonariuszy, w tym Skarb Państwa (reprezentowany przez Wojewodę Wrocławskiego), ARR, AWRSP i Gmina Wrocław. Pierwotny kapitał akcyjny Spółki wynosił 1.510 tys. zł. W wyniku kolejnych emisji akcji do połowy października 1998 r. kapitał Spółki powiększony został do 33.075,5 tys. zł. Skarb Państwa (wg stanu na dzień 16 października 1998 r.) posiadał 13,5% akcji objętych w zamian za aport stanowiący dwie zabudowane nieruchomości o łącznej powierzchni 8,16 ha (położone we Wrocławiu przy ul. Karmelkowej 37 i 39). Inne państwowe jednostki organizacyjne z grupy założycieli Spółki, a mianowicie ARR, AWRSP a także ARiMR, która przystąpiła do Spółki w późniejszym okresie, do połowy października 1998 r. objęły łącznie 64,3% akcji, a Gmina Wrocław 0,8%. Pozostałe 21,4% akcji (serii „C” i „D”) objęły 293 podmioty gospodarcze, banki, producenci rolni, organizacje reprezentujące środowisko producentów oraz skupiające rolniczy kapitał produkcyjny i handlowy, a także organizacje społeczno - zawodowe rolników i gminy z terenu południowo zachodniej części Polski.

Dotychczasową działalność Spółka skoncentrowała na budowie swojej infrastruktury. Pozostałe zadania określone w statucie prowadzone były w niewielkim zakresie. Pełna realizacja zadań statutowych możliwa będzie po zakończeniu adaptacji budynków, na prowadzenie hurtu produktów rolnych i ogrodnich oraz budowy nowych obiektów, hal lub wiat handlowych i biurowca, w którym przewidziano też pomieszczenia dla poczty i agencji bankowych.

Zarząd Spółki 9 stycznia 1997 r. zawarł porozumienie z „Rynkiem Lipskim” o współpracy, wymianie kadr oraz przekazywaniu wzajemnych informacji o charakterze rynkowym, zaś w sierpniu 1998 r. podpisał porozumienie z giełdami rolnymi w Gdańsku, Warszawie i Poznaniu, w którym strony zobowiązały się m.in. do wzajemnej wymiany informacji w zakresie przedsięwzięć inwestycyjnych oraz ujednolicenia regulaminów rynków hurtowych.

Kolejnych 9 Spółek oraz Fundacja (łącznie 35,7% jednostek objętych kontrolą) dysponowało kapitałem zakładowym w przedziale od 1.000 tys. zł do 10.000 tys. zł. Wynosił on łącznie 52.194,3 tys. zł), w którym środki publiczne stanowiły 38.236,5 tys. zł (73,2%). Na przykład:

- **Zielonogórska Giełda Rolno-Towarowa S.A. w Zielonej Górze** zawiązana została w październiku 1994 r., wpisana do rejestru handlowego w lutym 1995 r., a działalność gospodarczą rozpoczęła w kwietniu tego roku. Kapitał akcyjny, wynoszący w momencie jej utworzenia 100 tys. zł, dzielił się na 1000 akcji, które - w równej liczbie - po 200, objęło 5 założycieli, w tym Wojewoda Zielonogórski działający w imieniu i na rzecz Skarbu Państwa.

W sierpniu 1995 r., Wojewoda Zielonogórski objął akcje Spółki na kwotę 135 tys. zł, a także w lutym 1996 r. wniósł w zamian za akcje aport w postaci nieruchomości i mienia ruchomego po byłym Przedsiębiorstwie Zaopatrzenia Rolnictwa w Wodę „WODROL” w Zielonej Górze, o wartości 2.220 tys. zł. Z kolei w 1995 r. ARR wpłaciła za objęte akcje kwotę 2.100 tys. zł. Dalsze podwyższenie kapitału akcyjnego Spółki nastąpiło w 1996 r. poprzez wykupienie akcji przez ARiMR na kwotę 3.000 tys. zł.

W rezultacie, udział państwa w całkowitym kapitale akcyjnym Spółki, wynoszącym według stanu na 31.10.1998 r. - 8.609,9 tys. zł, sięgał łącznie 86,9%, z czego na akcje objęte bezpośrednio przez Skarb Państwa przypadało 27,6%, ARiMR obejmowała 34,9% kapitału, a ARR - 24,4%. Producenci, łącznie z wierzycielami byłej Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej³³ obejmowali 11,1% akcji, organizacje rolnicze (Zielonogórska Izba Rolnicza) zaledwie 0,1%, zaś samorządy lokalne w ogóle nie uczestniczyły w kapitale Spółki.³⁴ Statut Spółki przewiduje emisję akcji imiennych serii „B” i „C” w razie zaistnienia woli objęcia akcji Spółki przez samorządy oraz producentów i hurtowników artykułów rolnych, spożywczych i ogrodniczych.

Kontrola NIK ujawniła ponadto niewyegzekwowanie przez Spółkę kwoty 530.000 zł od Przedsiębiorstwa Handlowo - Usługowego „Agro - Kompleks” Spółki z o.o. w Pomarzanowicach k/Poznania z tytułu zapłaty należności za część zbytych na rzecz tej firmy udziałów Spółki w Zielonogórskich Zakładach Zbożowo - Młynarskich Spółce z o.o. w Zielonej Górze (d. PZZ).

Nie powiodły się dotychczas próby szerszego włączenia do udziału w Spółce właścicieli hurtowni, którzy na własny koszt wyremontowali pomieszczenia wynajmowane od Spółki. Spośród 24 użytkowników wyremontowanych pomieszczeń, którym zaproponowano wykup akcji po cenie nominalnej, tylko jeden (właściciel restauracji „Flamingo”) objął 1540 akcji serii D o wartości 154.000 zł w zamian za poniesione nakłady.

Pozostałe 4 skontrolowane Spółki (18,2%) posiadały kapitał zakładowy w wysokości od 100 tys. zł do 657,5 tys. zł, a łącznie - 1.680,2 tys. zł. Udział w nim środków publicznych, wniesionych głównie przez ARR, AWRSP i wojewodów, stanowił 782 tys. zł (46,5%). Na przykład:

- **Agencja Rynku Hurtowego Produktów Rolnych „Agro-Rynek” S.A. w Gliwicach** została zawiązana w dniu 15 listopada 1996 r. przez Wojewodę Katowickiego w imieniu Skarbu Państwa, oraz przez 5 gmin, (Gliwice, Zabrze, Knurów, Wielowieś i Toszek), a także przez Bank Przemysłowo-Handlowy S.A. w Krakowie i 5 przedsiębiorców z kapitałem akcyjnym 657,5 tys. zł, w którym kwota 134 tys. zł (20,4 %) została wniesiona przez Skarb Państwa, 312,5 tys. zł, (47,5 %) przez gminy, 100 tys. zł (15,2%) przez Bank Przemysłowo-Handlowy S.A. w Krakowie i 111 tys. zł (16,9%) przez przedsiębiorców.

Spółka oszczędnie gospodarowała środkami pieniężnymi pozyskanymi ze sprzedaży swoich akcji. Główne wydatki dotyczyły zakupu (w celu realizacji inwestycji) gruntów o powierzchni 10,62 ha od AWRSP Oddziału w Opolu. Dalsze działania Zarządu zmierzały do

³³ W sierpniu 1995 r. Spółka nabyła majątek likwidowanej Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej (prawo własności nieruchomości, w tym 18 budynków oraz prawo wieczystego użytkowania gruntów), przejmując równocześnie zobowiązania OSM wobec jej członków, które zostały następnie zamienione na akcje.

³⁴ Pozostałe akcje zostały objęte przez właściciela restauracji zlokalizowanej w obiekcie należącym do Spółki -1,8% i Agencję Rozwoju Regionalnego w Zielonej Górze - 0,1%.

pozyskania inwestorów strategicznych dla sfinansowania kosztów budowy nowej infrastruktury rynku hurtowego. Powszechny Bank Gospodarczy S.A. - Grupa PEKAO S.A. zadeklarował udzielenie Spółce na dogodnych warunkach kredytu na cele inwestycyjne w wysokości 40 mln zł.

3.3.2. Fundacja na Rzecz Giełdy Zbożowo - Paszowej w Warszawie utworzona została z dniem 5.11.1993 r. przez ARR w wyniku realizacji umowy zawartej w dniu 10 grudnia 1992 r. między rządami Rzeczypospolitej Polskiej i USA oraz dalszych uzgodnień m.in. na szczepku Ministerstw Rolnictwa i Ambasady USA w Polsce w sprawie sposobu i celu wykorzystania środków pomocowych uzyskanych ze sprzedaży daru 200 tys. ton kukurydzy. ARR, jako fundator, przekazała do dnia 21.02.1995 r. na fundusz założycielski Fundacji w 3 transzach 18,6 mln zł. O ustanowieniu funduszu założycielskiego w tej wysokości zadecydowała Rada Fundacji w podjętej uchwale nr 3/94 z 8.04.1994 r.

Nadany Fundacji przy jej utworzeniu statut określał dla niej zrealizowanie dwóch celów, z których pierwszy zobowiązywał Fundację do utworzenia Warszawskiej Giełdy Zbożowo-Paszowej. Cel ten Fundacja zrealizowała w ten sposób, że z dniem 25 lipca 1995 r. nastąpiło utworzenie Warszawskiej Giełdy Towarowej Spółki Akcyjnej (WGT S.A.), w której Fundacja w 1995 r., w wyniku uzgodnień z MRiGŻ oraz za wiedzą ARR, wykupiła 100 akcji za kwotę 10 mln zł.

Kontrola NIK wykazała, że z posiadanych 100 akcji WGT S.A., Fundacja w 1996 r. sprzedała 1 akcję Spółce Arrtrans w Łodzi oraz w 1998 r. wymieniła 4 akcje (o wartości nominalnej 400 tys. zł) na 122.324 akcje serii E Spółki Krak-Brokers w Krakowie (w której wiceprzewodniczącym rady nadzorczej był wówczas Prezes kontrolowanej Fundacji). Ponadto w 1998 r. Fundacja zakupiła w tej samej Spółce za kwotę 581 tys. zł dalszych 177.676 akcji serii D. Cena emisyjna 1 akcji serii E i D stanowiła 3,27 zł, zaś ich wartość nominalna - 1 zł. Spowodowało to, że zaangażowanie kapitałowe Fundacji w spółkę Krak-Brokers w związku z objęciem 300.000 akcji o wartości nominalnej 300 tys. zł stanowiło łączną kwotę 981 tys. zł. Ponadto objęte przez Fundację ww. akcje posiadały na walnym zgromadzeniu akcjonariuszy spółki Krak - Brokers po 1 głosie, podczas gdy akcje serii A i B innych akcjonariuszy posiadały po 5 głosów. Równocześnie na akcje serii A i B przypadała dywidenda większa o 20% aniżeli na akcje Fundacji (serii D i E).

W konsekwencji Fundacja posiadając w spółce Krak-Brokers 300.000 akcji (serii D i E), tj. 30%, dysponowała na walnym zgromadzeniu akcjonariuszy tej spółki zaledwie 15% ogółu głosów, podczas gdy pozostałych 8 akcjonariuszy (wśród których był m.in. prezes i wiceprezes zarządu oraz dwaj członkowie rady nadzorczej spółki Krak-Brokers) dysponowało 700.000 akcjami (serii A, B i C) i 85% głosów.

Dokonanie przez Fundację transakcji ze spółką Krak-Brokers Prezes Fundacji uzasadniał prowadzeniem przez tę spółkę działalności maklerskiej na rynku kontraktów terminowych na parkiecie Warszawskiej Giełdy Towarowej S.A., wiążącej się z realizacją obecnych koncepcji działania Fundacji.

W latach 1994-1997 wydatkowano z funduszy Fundacji 5.607 tys. zł na działalność statutową, głównie na realizację jej drugiego celu statutowego, tj. podejmowanie działań służących stworzeniu regulacji organizacyjnych, finansowych i prawnych w zakresie funkcjonowania rynku produktów rolnych i żywnościowych, a także na szkolenia producentów rolnych oraz promocję giełdowych transakcji handlowych. W ramach tych wydatków statutowych 835 tys. zł stanowiły honoraria za opracowanie zleconych przez Fundację koncepcji, analiz i programów dotyczących regulacji rynku produktów rolnych. Z kwoty tej 117 tys. zł zapłacono w latach 1995-1997 za opracowanie projektu ustawy o giełdach towarowych oraz stosownych opinii prawnych i prawno-ekonomicznych.

Ustawa o giełdach towarowych nie została opracowana w ostatecznej formie, a jej projekty (opracowane m.in. przez Fundację) znajdowały się w dniu zakończenia kontroli na etapie uzgodnień.

Przychodami finansowymi Fundacji były w latach 1994-1997 wyłącznie odsetki realizowane z rachunków lokacyjnych i bieżących od kapitału Fundacji. Łącznie przychód z tego tytułu w ww. okresie wynosił 7.231 tys. zł. Według stanu na dzień 30.09.1998 r. fundusz założycielski Fundacji zmniejszył się z 18,6 mln zł do 14,4 mln zł, w tym akcje WGT S.A. i Krak-Brokers S.A. stanowiły kwotę 10,5 mln zł. Stan wolnych środków finansowych po odliczeniu straty za 9 miesięcy 1998 r. wynosił na 30.09.1998 r. - 2,1 mln zł.

Zmniejszenie funduszu założycielskiego było skutkiem pokrycia strat finansowych ponoszonych w kolejnych latach działalności Fundacji. Decyzje w tym zakresie podejmowała Rada Fundacji, która akceptowała bez zastrzeżeń sprawozdania składane corocznie przez Zarząd Fundacji mimo, że odbiegały one w zasadniczy sposób od zatwierdzanych także przez Radę preliminarzy wydatków.

W 1998 r. dokonano wyboru Rady Fundacji II kadencji oraz zmieniono statut Fundacji. W wyniku tych zmian powołana została Kapituła Fundacji, której przypisano szereg obowiązków i uprawnień dotyczących nadzoru m.in. nad zarządzaniem Fundacją oraz realizację celów statutowych. Nie ustanowiono natomiast kadencji Kapituły oraz możliwości odwoływania przez fundatora (tj. ARR) jej członków w jakimkolwiek przypadku. Członkostwo w Kapitułe, zgodnie ze statutem, jest w zasadzie dożywotnie, ponieważ wygasa ono jedynie w przypadku śmierci członka lub jego rezygnacji.

Powołany z dniem 16.01.1998 r. nowy Zarząd Fundacji spowodował m.in. ograniczenie zatrudnienia pracowników Fundacji z 13,5 etatów do 8,5 etatów, opracowanie uwag do wcześniejszych projektów ustawy o giełdach towarowych, które w ostatecznej formie przybrały kształt nowego projektu ustawy, podjęcie inicjatyw współpracy szczególnie z organizacjami międzynarodowymi m. in. w zakresie regulacji rynku artykułów rolnych i dostosowywania do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej, ustalenie kierunków działań Fundacji w zakresie realizacji jej celów statutowych.

3.3.3. Kontrolowane Agencje (ARR, ARiMR i AWRSP) przy wykorzystaniu środków publicznych na rozwój rynków hurtowych i giełd rolnych stosowały zasady zgodne z obowiązującym w tym zakresie unormowaniem prawnym. We wszystkich przypadkach przed objęciem akcji w poszczególnych rynkach hurtowych i giełdach rolnych Agencje uzyskiwały każdorazowo wymagane w tym zakresie zgody Ministra RiGŻ oraz Ministra Finansów. Jednak w ARiMR oraz AWRSP stwierdzono, że objęły one w Spółkach część akcji, które były gorzej uprzywilejowane niż akcje innych akcjonariuszy, a w ARiMR stwierdzono ponadto częściowy brak dokumentów akcyjnych. Na przykład:

- **Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa** w dniu 14.08.1996 r. objęła akcje Lubelskiej Giełdy Rolno - Ogrodniczej S.A w Lublinie, które były uprzywilejowane 2 głosami na Walnym Zgromadzeniu Akcjonariuszy, podczas gdy akcje założycieli spółki - 3 głosami. Ponadto w dniu 28.06.1996 r. objęła akcje Zielonogórskiej Giełdy Rolno - Towarowej S.A.

w Zielonej Górze, uprzywilejowane co do głosu w ten sposób, iż każda akcja dawała prawo do dwóch głosów na Walnym Zgromadzeniu Akcjonariuszy, podczas gdy akcje I emisji były uprzywilejowane 3 głosami. Podobna sytuacja miała miejsce w odniesieniu do spółki Rolno - Przemysłowy Rynek Hurtowy „Giełda Hurtowa” S.A. w Legnicy, w której to Agencja objęła akcje gorzej uprzywilejowane niż akcje innych akcjonariuszy, a wyrównanie uprzywilejowania nastąpiło po ich objęciu. Objęcie przez Agencję akcji gorzej uprzywilejowanych niż akcje innych akcjonariuszy było niezgodne z pkt. 7 § 4 Załącznika Nr 1 do Zarządzenia Nr 11/96 Prezesa ARiMR z dnia 3 kwietnia 1996 r., który stanowi iż oferowane Agencji akcje winny posiadać uprawnienia (przywileje) co najmniej takie same, w jakie wyposażone są akcje innych akcjonariuszy.

Ponadto do dnia zakończenia kontroli ARiMR posiadała w swoim depozycie dokumenty akcyjne tylko 10 z 15 spółek, w których jest zaangażowana kapitałowo w formie akcji mimo wezwania wystosowanego przez Agencję w dniu 2.02.1998 r. do dwunastu spółek o emisję tych akcji. Z wyjaśnień dyrektora Zespołu ds. Wykorzystania Środków Uzyskanych z Pomocy Zagranicznej wynika, że w odniesieniu do pięciu spółek, których akcji brakuje w depozycie Agencji, wyemitowała je jedynie Wałbrzyska Giełda Rolno - Spożywcza S.A., chociaż w czasie kontroli nie dotarły one jeszcze do Agencji. Obowiązek wydania akcji akcjonariuszowi wynika z szeregu postanowień Kodeksu Handlowego (a w szczególności z art. 345, 346, 350 i 399), zaś odebranie akcji przez Agencję jest istotne zwłaszcza w kontekście pkt. 2 art. 10a. ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. o utworzeniu Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

- Objęte przez **Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa** 142.433 akcje imienne III emisji serii A Dolnośląskiego Centrum Rolno-Spożywczego S.A. we Wrocławiu (w zamian za aport rzeczowy w postaci nieruchomości gruntowych o pow. 70,3396 ha i wartości 14.243.300 zł), nie były uprzywilejowane, gdyż w przypadku likwidacji Spółki nie miałyby one pierwszeństwa pokrycia w wysokości wynikającej z bilansu, nie mniejszej niż ich cena emisyjna. Nieprawidłowość ta była wynikiem rozbieżnych zapisów postanowień § 10 ust. 4 statutu Spółki. oraz uchwały nr 1/97 Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy Spółki w dniu 11.03.1997 r., co do uprzywilejowania akcji nowej emisji serii A, objętych przez Agencję.

3.3.4. W 4 Spółkach stwierdzono naruszenie przepisów kodeksu handlowego w wyniku zgłoszenia przez Spółki nierzetelnych danych we wnioskach do sądu rejestrowego, a także w wyniku nierzetelnego prowadzenia ewidencji akcjonariuszy. Na przykład:

- Zarząd **Giełdy Rolno-Towarowej S.A. w Białymstoku** złożył w sądzie rejestrowym wniosek o wpisanie podwyższonego kapitału Spółki poprzez trzecią emisję akcji imiennych, załączając uchwałę Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy z dnia 14 maja 1997 r. Z uwagi na wady podjętej przez WZA uchwały oraz niezłożenie dokumentów uzasadniających wpisanie podwyższenia kapitału Sąd postanowieniem z dnia 21.11.1997 r. wezwał Zarząd Spółki do usunięcia wykazanych braków w określonym terminie. W związku z tym, że Zarząd Spółki nie wykonał tego postanowienia, Sąd postanowieniem z dnia 31.12.1997 r. odmówił wpisania do rejestru podwyższenia kapitału akcyjnego Spółki. Koszty obsługi prawnej, związane z powtórным uchwaleniem emisji przez Walne Zgromadzenie, wyniosły około 14 tys. zł. Ponadto do zestawień księgowych akcjonariuszy Spółki wpisano 4 osoby prawne nie figurujące w księdze akcjonariuszy i nie będące właścicielami akcji Spółki, pominięto zaś wpisem właściciela 20 akcji (Ministra Skarbu Państwa).

- **Mazurski Rynek Hurtowy (MRH) S.A. w Olsztynie** zawiązany został 27 marca 1997 r. przez 3 podmioty, w tym przez Warmińsko - Mazurską Specjalną Strefę Ekonomiczną S.A. w Olsztynie, będącą wówczas jednoosobową spółką Skarbu Państwa, która zgodnie z umową objęła 99,97 % całego kapitału zawiązanej Spółki.

Kontrola wykazała, że zarejestrowanie MRH nastąpiło przed faktem wniesienia do niego kapitału przez założycieli, gdyż ówcześni dwaj członkowie Zarządu Spółki poświadczili nieprawdę w dokumencie załączonym do wniosku o rejestrację Spółki złożonym do Sądu Rejonowego w Olsztynie. W dokumencie tym członkowie Zarządu oświadczyli, że przypisane statutem wpłaty gotówki na akcje w kwocie 900.200 zł zostały dokonane w całości, spełniając w ten sposób warunek rejestracji Spółki określony w art. 331 § 1 pkt 3 kh, podczas gdy faktycznej wpłaty tej kwoty na konto Spółki dokonano w ratach w okresie od kwietnia do lipca 1997 r. W związku z ustaleniami kontroli świadczącymi o przedstawieniu sądowi przez Zarząd Spółki nieprawdziwych danych, NIK skierowała w dniu 23 marca 1999 r. do organów prokuratury zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa z art 484 § 1 kh.

Poprzez emisję nowych akcji, kapitał akcyjny Spółki powiększony został w okresie do 30 września 1998 r. o 154.100 zł, tj. do kwoty 1.054.300 zł. W strukturze tego kapitału 97% środków pochodziło od podmiotów działających na bazie środków publicznych.

- W **Łódzkim Rolno - Spożywczym Rynku Hurtowym S.A. w Widzewie** niezgodne z przepisami art. 36 ustawy o rachunkowości³⁵ nastąpiło przyjęcie i zaewidencjonowanie wpłaty 145,6 tys. zł na kapitały własne, tj. przed podjęciem przez NWZA uchwał o warunkach VI emisji akcji oraz przed otwarciem tej emisji i ustaleniem ceny emisyjnej akcji przez Zarząd Spółki. Ustalono przy tym, że Spółka nie prowadziła księgi akcyjnej, wymaganej przepisami art. 351 § 1 kh³⁶, a prowadzony rejestr akcjonariuszy mający spełniać tę funkcję nie zawierał wysokości dokonanych wpłat przez akcjonariuszy za objęte akcje. Rejestr ten uzupełniono w toku kontroli NIK.

3.3.5. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 1996 r. w sprawie trybu i terminów przejęcia przez Ministra Skarbu Państwa akcji i udziałów Skarbu Państwa oraz zakresu informacji o niektórych z przejmowanych akcjach i udziałach³⁷ wprowadziło m. in. obowiązek przekazania Ministrowi Skarbu Państwa akcji i udziałów (wraz z dokumentacją) w spółkach, w których prawa z akcji lub udziałów Skarbu Państwa wykonywał organ administracji rządowej. Akcje Skarbu Państwa wraz z dokumentacją spółek, których siedziba położona jest w województwie bydgoskim należało przekazać do Ministra Skarbu Państwa do 30 kwietnia 1997 r. Dotyczyło to również przekazania akcji objętych przez Skarb Państwa w kontrolowanej przez NIK Bydgoskiej Giełdzie Rolnej i Produktów Rolnych „Begrol” S.A. w Likwidacji w Nowym Dąbiu. Jak ustalono, do czasu zakończenia kontroli NIK akcje spółki „Begrol” nie zostały przekazane do Ministerstwa Skarbu

³⁵ Patrz przypis 11

³⁶ Patrz przypis 10

³⁷ Dz. U. Nr 157, poz. 791.

Państwa. Natomiast w Urzędzie Wojewódzkim w Bydgoszczy gromadzono dopiero oryginały dokumentów podlegających temu przekazaniu.

3.4. Kontrola i nadzór nad wykorzystaniem środków publicznych

MRiGŻ nie kontrolowało wykorzystania środków publicznych przekazanych Spółkom w ramach realizacji programów budowy rynków hurtowych i giełd rolnych i prezentowało stanowisko, iż Ministerstwo nie posiada uprawnień do przeprowadzania kontroli w spółkach prawa handlowego. Informacje co do prawidłowości wykorzystania środków publicznych przez spółki Ministerstwo uzyskiwało od przedstawicieli Agencji rządowych, zarządów spółek oraz z Urzędów Skarbowych.

Natomiast nadzór ze strony Agencji rządowych (ARR, ARiMR i AWRSP) nad działalnością spółek, w których są one zaangażowane kapitałowo sprawowany był przede wszystkim za pośrednictwem ich przedstawicieli zasiadających w radach nadzorczych tych spółek i biorących udział w walnych zgromadzeniach akcjonariuszy.

Efektem sprawowania przez ARiMR nadzoru nad wykorzystaniem kwoty 3.000 tys. zł przekazanej w zamian za akcje Łużyckiemu Centrum Hurtu Rolnego S.A. w Żarskiej Wsi było dokonanie (przez przedstawicieli Agencji zasiadających w radzie nadzorczej tej Spółki) ustaleń, uzasadniających skierowanie przez Prezesa ARiMR w dniu 30 marca 1998 r. zawiadomienia do Prokuratury Rejonowej w Zgorzelcu o podejrzeniu popełnienia przestępstwa niegospodarności przez członków pierwszego zarządu tej Spółki.

Zastrzeżenia NIK budzi z kolei fakt, że ARR nie wystąpiła z żadną inicjatywą programu naprawczego dotyczącego 6 spółek w 1996 r. oraz 10 spółek w 1997 r. (spośród 16 i 21 spółek w których ARR posiadała wówczas udziały kapitałowe), w związku z ich ujemnymi wynikami bilansowymi, tym bardziej, że cztery Spółki: tj. : Środkowopomorskie Hurtowe Centrum Rolno - Spożywcze S.A. w Koszalinie, Lubelska Giełda Rolno - Ogrodnicza S.A. w Lublinie, Łódzki Rolno - Spożywczy Rynek Hurtowy S.A. w Widzewie oraz Małopolska Giełda Rolno - Ogrodnicza S.A. w Krakowie, poniosły stratę kolejno w 1996 i 1997 roku.

Jednocześnie ARR będąc organem założycielskim dla Fundacji na Rzecz Giełdy Zbożowo Paszowej w Warszawie przeprowadziła dwukrotnie (w 1996 r. i 1998 r.) kontrolę

jej działalności. W toku kontroli przeprowadzonej w 1998 r. zwrócono m. in. uwagę na stosunkowo wysokie koszty działalności Fundacji, a w szczególności: na budzące wątpliwości 13 pozycji wydatków poniesionych w latach 1996 - 1998 pod względem ich celowości, gdyż nie określono w dokumentach zasad wyboru wykonawcy usługi oraz sposobu wykorzystania wyników zleconych prac, zastosowano bardzo ogólną kalkulację kosztów, zlecono wykonanie usług na kwotę powyżej 100 tys. zł bez zgody Rady Fundacji (wymaganej statutem Fundacji). Ponadto kontrola ARR zwróciła uwagę na wysokie koszty obsługi prawnej prowadzonej przez Indywidualną Kancelarię Adwokacką stanowiące 10.000 zł miesięcznie + VAT, zapłacenie również tej Kancelarii 10.000 zł + VAT za wykonanie analizy i oceny zgodności działalności statutowej Fundacji z obowiązującymi przepisami prawa, zapłacenie 17.859,20 zł za opracowanie zmian statutu Fundacji i zarejestrowanie ich w sądzie, przekazanie 5.000 zł na dofinansowanie kosztów wyjazdu Związku Zawodowego Rolnictwa „Samoobrona” do Brazylii, zapłacenie 4.500 zł + VAT za opracowanie analizy w oparciu o monitoring zachowań społecznych. Protokół z tej kontroli ARR przekazała Fundacji oraz Ministrowi RiGŻ.

Sporządzony i podpisany przez powołany przez Prezesa ARR Zespół Kontrolny protokół z kontroli przeprowadzonej w 1998 r. zawiera także wnioski pokontrolne. Taka forma przekazania przez Agencję wniosków pokontrolnych dla Fundacji uzasadniana była brakiem odrębnych zasad i trybu kontroli dotyczącej tej Fundacji oraz tym, że obowiązujące w ARR zarządzenie nr 23/97 Prezesa ARR z 23.05.1997 r. w sprawie zasad i trybu prowadzenia kontroli wewnętrznej przez ARR oraz realizacji jej wyników nie ma zastosowania do kontroli ww. Fundacji.

Wnioski z pierwszej kontroli, zawarte w piśmie pokontrolnym ARR z dnia 7.05.1996 r., zmierzały m. in. do opracowania przez Fundację zasad podziału wydatków za prace zlecone na koszty statutowe i administracyjne oraz zlecania prac wyłącznie po uprzednim podpisaniu stosownych zamówień i umów precyzujących prawa i obowiązki stron. Natomiast wnioski zawarte w protokole kontroli przeprowadzonej w czasie od 1.09. do 29.09. 1998 r. zalecały m. in. opracowanie przez Zarząd i zatwierdzenie przez Kapitułę Fundacji planów działalności statutowej Fundacji na 1998 r., przestrzeganie przepisów o zamówieniach publicznych, wprowadzenie zasad kwalifikacji kosztów na administracyjne i statutowe (wniosek taki skierowano już po kontroli w 1996 r.), oraz

wydatkowanie środków zgodnie z celami statutowymi Fundacji. Do dnia zakończenia kontroli NIK w ARR Fundacja nie udzieliła Agencji odpowiedzi w sprawie sposobu wykonania przez nią wniosków pokontrolnych.

Całkowity brak nadzoru nad wykorzystaniem środków publicznych kontrola NIK ujawniła w Bydgoskiej Gieldzie Rolnej i Produktów Rolnych „Begrol” S.A. w Nowym Dąbiu. Działania Zarządu doprowadziły Spółkę do takiego stanu, że Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy podjęło w dniu 21 marca 1997 r. uchwałę o rozwiązaniu Spółki przez likwidację. Głównym akcjonariuszem - właścicielem 472 akcji tej Spółki na kwotę 472.220 zł (37,9% kapitału akcyjnego) jest Skarb Państwa, reprezentowany przez Wojewodę Bydgoskiego, którego przedstawiciel zasiadał w radzie nadzorczej tej Spółki. W zamian za objęte akcje Wojewoda wniósł aportem do Spółki nieruchomość o powierzchni około czterech hektarów i położonych na niej 11 obiektów budowlanych po byłym Okręgowym Przedsiębiorstwie Hodowli Zarodowej.

3.5. Wykorzystanie środków publicznych przez Spółki na uruchomienie i prowadzenie obrotu hurtowego i giełdowego

Wykorzystanie środków publicznych przez 5 Spółek (22,7% kontrolowanych) na uruchomienie i prowadzenie obrotu hurtowego i giełdowego było zróżnicowane. Na przykład:

- **Olsztyńska Giełda Zbożowa S.A. w Olsztynie** w kontrolowanym okresie odnotowała systematyczny spadek wartości obrotów artykułami rolnymi ze 180 mln zł w 1996 r. do 102,6 mln zł w 1997 r. (o 43%) i do 74,4 mln zł w 3 kwartałach 1998 r. (o dalsze 27,5%). Spadek obrotów uzasadniano głównie konkurencyjną podażą zbóż pochodzących z importu bezcłowego, kierowanego na rynek pozagiełdowy. Główny udział w obrotach tej Giełdy (od 93,7% do 98,5%) miały takie artykuły, jak zboże (w tym pszenica), mięso (zwłaszcza półtusze wieprzowe) oraz masło i cukier, oferowane głównie przez ARR Oddział Terenowy w Olsztynie. Udział towarów z zasobów ARR w obrotach tej Giełdy ogółem stanowił w badanych okresach odpowiednio 86,7% - 80,7% - 87,9%.

Spadek obrotów artykułami rolnymi znalazł swoje odzwierciedlenie w malejących przychodach środków pieniężnych z tytułu opłat z umów akredytacyjnych: z 405,5 tys. zł w 1996 r. do 313,9 tys. zł w 1997 r. (tj. o 22,6 %) i do 258,2 tys. zł w okresie 3 kwartałów 1998 r. Przychody te w stosunku do przychodów ogółem, stanowiły odpowiednio 94,2 i 88,7 oraz 87,9 %.

- **Giełda Poznańska „GP” S.A. w Poznaniu** prowadzi giełdę towarową, na której transakcje zawierane są na podstawie zgłaszanych ofert kupna lub sprzedaży towarów. Informacje dotyczące obrotu towarowego Giełda opracowywała i rozpowszechniała w formie ofert i cedułów giełdowych, zapowiedzi przetargów i komunikatów poprzetargowych, statystyk dotyczących rynku terminowego, okresowych (tygodniowych, miesięcznych i rocznych) podsumowań działalności giełdy oraz za pomocą miesięcznego biuletynu informacyjnego Giełdy Poznańskiej „GP” S.A. „Towarnik”.

Na początku badanego okresu przy Giełdzie Poznańskiej były akredytowane 32 biura maklerskie, a na końcu tego okresu 21 biur maklerskich. Od biur maklerskich pobierano trzy rodzaje opłat giełdowych określonych w regulaminie giełdy: jednorazowe, miesięczne oraz operacyjne. Opłaty jednorazowe miały postać opłat wpisowych (2.000 zł w 1996 r. i 4.000 zł w 1998 r.) oraz opłat za czynności administracyjne w wysokości 3% od wartości czynszu za okres określony w umowie, opłaty miesięczne z tytułu akredytacji (300 zł w 1996 r. i 420 zł w 1998 r.) oraz za korzystanie z miejsca (np. za duży boks 650 zł w 1996 r. i 1.250 zł w 1998 r.). Opłaty operacyjne stanowiły 10% wartości netto prowizji maklerskiej.

Łączne należności biur maklerskich za nieuregulowane opłaty giełdowe wzrosły ze 165.528,11 zł, na koniec 1996 r. do 201.567,05 zł w 1997 r. i 212.438,77 zł na koniec września 1998 r. W ramach dochodzenia przez Giełdę odzyskania należności w stosunku do 6 biur maklerskich jej Zarząd skierował lub przygotowywał sprawy do skierowania na drogę postępowania sądowego. W stosunku do jednego biura (Madpol) w dniu 23.07.1998 r. Giełda uzyskała prawomocny nakaz zapłaty, zaś drugie biuro (Agropol), w stosunku do którego pozew skierowany został 7.04.1998 r., uregulowało należność główną, a odsetki zobowiązało się spłacić do końca 1998 r.

W badanym okresie łączne kwoty zrealizowanych na Giełdzie Poznańskiej transakcji wynosiły:

- w 1996 r. kwotę 215.612.463,29 zł, w tym z ARR - 189.275.056,49 zł, 87,78%,
- w 1997 r. kwotę 182.803.188,87 zł, w tym z ARR - 165.077.849,52 zł, 90,3%,
- w trzech kwartałach 1998 r. 92.455.161,47 zł, w tym z ARR 72.816.909,00 zł, 78,76%.

Udział przychodów uzyskanych z wpływów związanych z obrotem towarowym w przychodach ogółem wynosił w 1996 r. - 96,1%, w 1997 r. - 92,8% i w 1998 r. (w trzech kw.) - 89,7%.

- **Zielonogórska Giełda Rolno-Towarowa S.A. w Zielonej Górze**

W badanym okresie nastąpił wzrost przychodów z działalności gospodarczej z 1.024,5 tys. zł w 1996 r. do 2.035 tys. zł w 1997 r. W okresie 9 miesięcy 1998 r. przychody z tej działalności stanowiły kwotę 1.879,5 tys. zł (na planowane 2.600 tys. zł), w tym 98,5%-95,6%-99,1% stanowiły przychody z tytułu najmu powierzchni hal targowych (owocowo-warzywnych, ogólnospożywczej, mięsnej, rybnej) oraz magazynów hurtowych. Wzrosło przy tym zadłużenie dzierżawców wobec Spółki ze 135,3 tys. zł w 1996 r. do 229,3 tys. zł w 1997 r. i do 291,9 tys. zł w 1998 r. Poważnym problemem było egzekwowanie należności od firm, które przestały prowadzić działalność gospodarczą na Giełdzie. W stosunku do 8 dłużników Spółka w badanym okresie skierowała 24 wezwania do zapłaty, które jednak nie zakończyły się wyegzekwowaniem należności. W wyniku tego w stosunku do wszystkich 8 firm wystąpiono z pozwem na drogę postępowania sądowego. Łączna kwota dochodzonych należności stanowiła 248,6 tys. zł.

Pozostałą część dochodów uzyskano z usług maklerskich świadczonych przez Biuro Maklerskie Spółki. Biuro to pobierając prowizję w wysokości 1% + VAT od wartości obrotów zbóż oraz 2% + VAT od wartości obrotów mąki i kaszy, pośredniczyło w obrocie tych artykułów w całym badanym okresie. W 1996 r. sprzedano ich łącznie 3.718 ton, zaś w 1997 r. - 9.774 tony, przy średniej wielkości jednej transakcji odpowiednio 76 ton i 85 ton. Przedmiotem obrotów Biura Maklerskiego w okresie 9 miesięcy 1998 r. było 7.035 ton zbóż, mąki i przetworów, przy średniej wielkości jednej transakcji 223 tony. Wzrost obrotów w 1997 r. był następstwem zawarcia w dniu 2 kwietnia 1997 r. pomiędzy Spółką a Zielonogórskimi Zakładami Zbożowo-Młynarskimi Spółką z o.o. w Zielonej Górze umowy, której przedmiotem było pozyskiwanie przez Biuro Maklerskie Spółki kontrahentów zbywających produkty rolnicze na rzecz tych Zakładów. Umowa ta wygasła z dniem 31.01.1998 r., gdyż Zakłady nie miały środków na dalsze zakupy zbóż.

Biuro Maklerskie nie prowadziło obrotu artykułami rolnymi pochodzącymi z zapasów ARR oraz nie posiadało akredytacji na innych giełdach krajowych ze względu na wysokie koszty tej akredytacji (około 100 tys. zł rocznie).

- **Arrtrans Spółka z o.o. w Łodzi**

Podstawowym przedmiotem działalności Spółki w kontrolowanym okresie było prowadzenie sprzedaży towarów z zasobów ARR (ponad 99% ogólnej wartości sprzedaży) za pośrednictwem 9 giełd rolno-towarowych oraz na organizowanych przez nią przetargach. W imieniu ARR Spółka prowadziła także sprzedaż transakcji terminowych (kontraktów typu forward) oraz sprzedaż opcji towarowych emitowanych przez ARR. Pozostała sprzedaż dotyczyła towarów będących własnością Spółki bądź zgłoszonych przez inne podmioty i prowadzona była bez formy przetargowej. Działalność handlowa Spółki była zgodna z zakresem określonym w jej akcie założycielskim. Przy sprzedaży towarów z zapasów ARR

Spółka pobierała 1% prowizji. Na pozostałej sprzedaży, która prowadzona była na niewielką skalę, prowizja była wyższa, jednak z uwagi na niewielką skalę tej sprzedaży, jej wpływ na wyniki finansowe Spółki był niewielki.

Ogólna wartość sprzedaży artykułów rolnych przez Spółkę w latach 1996 - 1997 oraz w okresie 9 miesięcy 1998 r. stanowiła kwotę odpowiednio 434.136,5 tys. zł, 531.603,3 tys. zł i 313.456,5 tys. zł, natomiast uzyskana przez Spółkę w tych okresach prowizja stanowiła kwotę 4.385,6 tys. zł - 5.329,7 tys. zł - 2.960,9 tys. zł.

Spośród 8 artykułów rolno - spożywczych sprzedawanych przez Spółkę w badanym okresie największy udział w wartości sprzedaży miały takie produkty, jak: półtusze wieprzowe: 67,2% w 1996 r., 91,2% w 1997 r. i 12,1% w 9 miesiącach 1998 r., pszenica konsumpcyjna odpowiednio w wymienionych okresach 20,7%, 0%, 58,3% oraz masło odpowiednio 8,9%, 7,1%, 17,1%.

Sprzedaż towarów w kontrolowanym okresie przez Spółkę dotyczyła odbiorców krajowych z wyjątkiem dwóch transakcji sprzedaży ćwierci wołowych na Litwę na ogólną kwotę 164,4 tys. zł, przy kosztach własnych tej transakcji 155,8 tys. zł.

Porównanie cen transakcyjnych uzyskanych przez Spółkę podczas przetargów giełdowych przy sprzedaży półtuszy wieprzowych (mrożonych) z cenami zbytu w zakładach mięsnych i cenami giełdowymi wykazało, że średnie ceny uzyskiwane przez Spółkę były w badanym okresie niższe od kilku do kilkudziesięciu procent w stosunku do cen zbytu płaconych w zakładach mięsnych oraz na innych giełdach w kraju. Natomiast uzyskana przez Spółkę średnia cena sprzedaży pszenicy konsumpcyjnej w 1998 r. wyższa była o 1,7 - 13,8% od średnich cen skupu oraz wyższa o 1,1 - 4,4% od średnich cen targowiskowych.

- **Warszawska Giełda Towarowa S.A. w Warszawie**

Warszawska Giełda Towarowa S.A. powołana została w lipcu 1995 r., zarejestrowana w sierpniu 1995 r., a działalność gospodarczą rozpoczęła w grudniu 1995 r. Najwyższe obroty na Giełdzie zanotowano w 1996 r., tj. w pierwszym roku jej działalności. W 1997 r. wartość zawartych kontraktów była o 31% niższa niż w 1996 r., a w I półroczu 1998 r. stanowiła 29% obrotów osiągniętych w 1996 r.

W latach 1996-1997 przedmiotem zawartych transakcji handlowych były artykuły rolno-spożywcze, w 97% zaoferowane do sprzedaży przez Agencję Rynku Rolnego. Dopiero w I półroczu 1998 r. artykuły spoza Agencji stanowiły 51% ogólnej wartości transakcji. W okresie działalności WGT nie rozwinęła transakcji paszami, które w obrocie gotówkowym stanowiły 0,5 - 7%. W stosunku do przedmiotu działania określonego w statucie spółki nie rozwinęto transakcji innymi artykułami oraz transakcji terminowych. Dopiero w IV kwartale ub. r. przewidywane było uruchomienie rynku paliw.

3.6. Wykorzystanie środków publicznych przez Spółki na działalność inwestycyjną

Pomimo trzyletniego już funkcjonowania większości kontrolowanych rynków hurtowych i giełd rolnych stan zaawansowania ich działalności inwestycyjnej był bardzo zróżnicowany. Zależało to przede wszystkim od posiadanych zasobów środków finansowych, zdolności kredytowej, pozyskania środków od akcjonariuszy, a także od osiąganych wyników gospodarczo - ekonomicznych Spółek. Spośród 22 kontrolowanych

w tym zakresie spółek tworzących rynki hurtowe i giełdy rolne **9 (40,9%) nie prowadziło działalności inwestycyjnej, lub prowadziło tę działalność na małą skalę.**

Na przykład:

- **Zachodniopomorskie Rolno - Spożywcze Centrum Hurtowe S.A. w Szczecinie** od dnia zarejestrowania 10.10.1996 r. z kapitałem akcyjnym w wysokości 450,7 tys. zł (w tym wniesionym przez ARR - 100 tys. zł, AWRSP - 40 tys. zł i przez Wojewodę Szczecińskiego - 6 tys. zł) do dnia kontroli nie prowadziło działalności gospodarczej i inwestycyjnej. Według stanu na dzień 5.10.1998 r. 7 akcjonariuszy tej spółki zalegało z wpłatami pieniężnymi na kwotę 105 tys. zł z tytułu objętych akcji tej Spółki, które zgodnie z postanowieniem zawartym w § 2.4 aktu zawiązania Spółki powinni uiścić w terminie 3 miesięcy od daty rejestracji Spółki. W dniu 27.07.1998 r. Spółka podjęła bardziej zdecydowane działania windykacyjne (w postępowaniu sądowym).

Na działalności w okresie od 10.10.1996 r. do 30.09.1998 r. Spółka poniosła stratę w wysokości 234,6 tys. zł. Na przykład w 1998 r. przychody (wyłącznie w postaci odsetek od lokat bankowych) stanowiły kwotę 30,2 tys. zł, podczas gdy koszty samych tylko wynagrodzeń stanowiły 110,5 tys. zł (w tym głównie Prezesa Zarządu i 6 członków Rady Nadzorczej Spółki).

Zarząd Spółki nie uzyskał zgody akcjonariuszy na powiększenie przez nich kapitału akcyjnego w formie pieniężnej. Władze Spółki nie doprowadziły ponadto do porozumienia z jednym z akcjonariuszy (właścicielem prywatnej firmy „Zachodniopomorskiej Giełdy Rolno - Towarowej „ROLHURT” w Przecławiu) w zakresie wniesienia przez niego do Spółki majątku swojej firmy w formie aportu, co było wcześniej uwzględniane w planach Spółki.

Spółka - mimo upływu dwóch lat od daty wpisu do rejestru handlowego - nie podjęła działalności gospodarczej i aktualnie znajdowała się ona na początkowym etapie organizacji swojej infrastruktury. Podejmowane przez Zarząd - w okresie od zarejestrowania Spółki do czasu kontroli NIK - działania polegały przede wszystkim na zlecaniu wykonania opracowań organizacyjnych (np. w 1997 r. za kwotę 36 tys. zł), które nie zostały wykorzystane dla potrzeb Spółki.

Rada Nadzorcza w dniu 29.06.1998 r. dokonała zmiany składu Zarządu. Sąd Rejonowy w Szczecinie został powiadomiony o fakcie tych zmian, celem ich rejestracji, z półtora miesięcznym opóźnieniem w stosunku do terminu określonego w art. 17 § 1 kh.

Obecny zarząd występował do FAPA oraz MRiGŻ o pomoc w załatwieniu środków pieniężnych na organizację infrastruktury Spółki.

- **Warmińsko - Mazurski Rynek Hurtowy S.A. w Olsztynie** zawiązano nie wyposażając go w odpowiednią ilość środków finansowych, niezbędnych do zorganizowania działalności statutowej. Zarząd opracował szereg planów i programów inwestycyjnych, które jednak okazały się nierealne. Na przykład ogólny koszt zadania inwestycyjnego określono w wysokości 31.020.000 zł., w tym I etapu inwestycji, którego zakończenie przewidziano w 1998 r., ustalono na 21.490.000 zł, podczas gdy w wyniku emisji nowych akcji kapitał akcyjny Spółki powiększony został w 1998 r. do kwoty 1.054.300 zł.

Przy niepodjęciu dotychczas działalności statutowej jedynymi przychodami Spółki były odsetki od lokat terminowych i rachunków bieżących w wysokości 20,4 tys. zł. Podejmowane, za zgodą RN, działania Zarządu w celu pozyskania kredytu (w wysokości 1 mln. zł.) nie przyniosły efektu.

Przy braku wpływów z działalności statutowej, Spółka za 1997 r. poniosła stratę w kwocie 120,5 tys. zł., natomiast za okres 9 miesięcy 1998 r. - 143,3 tys. zł.

Trudności finansowe uniemożliwiały dalsze prowadzenie prac przygotowawczych zmierzających do zorganizowania rynku hurtowego i uregulowania dotychczas zaciągniętych zobowiązań. Według stanu na 30 września 1998 r. wynosiły one 124 tys. zł., podczas gdy na lokatach terminowych i rachunku bieżącym znajdowało się zaledwie 9,5 tys. zł.

Kolejne 3 Spółki, 13,6%, (w Gdańsku, Katowicach i Gliwicach) gromadziły kapitał, bądź przygotowywały się do przejścia od strategicznych akcjonariuszy w zamian za akcje aportów ziemi, lub obiektów. Na przykład:

- **Pomorskie Hurtowe Centrum Rolno - Spożywcze S.A. w Gdańsku** podjęło kompleksowe działania organizacyjne i finansowe związane z budową rynku hurtowego, umożliwiającego wprowadzenie i promowanie nowoczesnych metod handlu artykułami rolno-spożywczymi.

Zgromadzony przez Spółkę kapitał akcyjny (w formie wkładów pieniężnych) przeznaczono doraźnie na utworzenie bankowych lokat terminowych. Wartość akcji stanowiących własność ARR, ARiMR, AWRSP, Skarbu Państwa i innych podmiotów państwowych wynosiła 10.424 tys. zł. Stanowił on 50,2% kapitału Spółki i dawał jego właścicielom 44,98% głosów na WZA. Wartość akcji stanowiących własność innych osób prawnych i fizycznych wynosiła 10.350 tys. zł (stanowiło to 49,8% kapitału Spółki i dawało 55,02% głosów).

Oprócz kapitału akcyjnego wniesionego w formie gotówki, do Spółki wniesiony został przez AWRSP aport w postaci nieruchomości o powierzchni ponad 56 ha, położonej w Gdańsku, z przeznaczeniem na budowę Pomorskiego Hurtowego Centrum Rolno-Spożywczego w Gdańsku-Barniewicach. Wartość tej nieruchomości wynosiła 3.924 tys. zł.

Zastrzeżenia kontroli budziło nieterminowe przeniesienie własności ww. nieruchomości na rzecz Spółki, które nastąpiło po upływie ponad pięciu miesięcy od dnia jej zarejestrowania (7 czerwiec 1995 r.) Ponadto kontrola stwierdziła, że rozpoczęcie realizacji inwestycji przez Gdańskie Konsorcjum Budowlane - MOSTOSTAL GDAŃSK S.A. nastąpiło w dniu 30 listopada 1998 r., tj. z 8 miesięcznym opóźnieniem w stosunku do terminu określonego w biznesplanie. O powyższym zdecydował termin zakończenia budowy węzła drogowego Barniewice, realizowanej przez Dyрекcję Okręgową Dróg Publicznych w Gdańsku ze środków Wojewody Gdańskiego.

Poniesione do końca września 1998 r. nakłady inwestycyjne w kwocie 3.062,3 tys. zł dotyczyły głównie opracowania dokumentacji związanej z budową (projektu budowlanego, opinii, ekspertyz, badań geologicznych itd.).

Największy zakres rzeczowo - finansowy inwestycji na dzień zakończenia kontroli stwierdzono w następnych 3 Spółkach, 13,6%, (w Broniszach, Lublinie i Łodzi):

- **Warszawski Rolno - Spożywczy Rynek Hurtowy S.A. w Broniszach** poniósł nakłady inwestycyjne wg stanu na dzień 30 września 1998 r. na ogólną kwotę 106.892,9 tys. zł, w tym: w 1996 r. - 15.510,4 tys. zł, w 1997 r. - 27.694 tys. zł oraz za 3 kwartały 1998 r. - 63.688,5 tys. zł.

Planowane koszty inwestycji do końca 2000 r. stanowiły (łącznie z wartością gruntów wniesionych i dodatkowo zakupionych, kosztami przygotowania oraz rozpoczęcia działalności) kwotę 53.491,1 tys. USD, tj. około 187.220 tys. zł, w tym na wydatki do końca 1998 r. kwotę 121.229,2 tys. zł. Spółka natomiast wg stanu na dzień 30 września 1998 r. dysponowała kwotą

116.635,1 tys. zł (w postaci kapitału podstawowego - 42.339,7 tys. zł, zaciągniętych kredytów (z EBOR i Kredyt Bank S.A) - 71.722,4 tys. zł oraz pożyczki z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska w Warszawie - 2.513 tys. zł). W celu zachowania płynności finansowej Spółki, Zarząd podjął doraźne działania, kierując wnioskiem do EBOR o wyrażenie zgody na zaciągnięcie krótkoterminowego kredytu w I kwartale 1999 r. Jednocześnie złożono wniosek kredytowy na kwotę 20.000 tys. zł do V Oddziału Kredyt Banku PB SA w Warszawie.

Władze statutowe podejmowały wielokierunkowe działania mające na celu pozyskanie kapitału z poszczególnych emisji akcji oraz z innych źródeł, celem zakończenia realizowanej inwestycji.

Najbardziej istotnymi zagrożeniami w terminowej realizacji budowy są problemy z zakończeniem przebudowy i modernizacji pobliskiego skrzyżowania z drogą krajową nr 2, wykonywanego przez Okręgową Dyрекcję Dróg Publicznych w Warszawie.

- **Lubelska Gielda Rolno - Ogrodnicza S.A. w Lublinie.** Pochodzący w przeważającej mierze (76,2%) ze środków publicznych kapitał akcyjny Spółki (14 mln zł) angażowany był przede wszystkim w finansowanie budowy infrastruktury lubelskiego rynku hurtowego owoców i warzyw w Elizówce k/ Lublina. Na ten cel przeznaczono m. in. aport Akademii Rolniczej w Lublinie w formie gruntów o powierzchni ponad 56 ha. Mimo jednak upływu 3 lat od założenia, Spółka nie osiągnęła jeszcze celu, w jakim została powołana, tj. dotychczas nie utworzyła i nie prowadziła rynku hurtowego owoców i warzyw.

Dotychczasowe zaawansowanie budowy infrastruktury rynku hurtowego owoców i warzyw w Elizówce k/ Lublina i poniesione do 8 grudnia 1998 r. nakłady na realizację tej inwestycji zamknęły się kwotą 6.763 tys. zł, co stanowiło ok. 9,1% jej ogólnej wartości według tzw. skorygowanego zbiorczego zestawienia kosztów (74.076 tys. zł). Zgodnie z harmonogramem prac przewidzianym w tzw. studium wykonalności z kwietnia 1996 r., zaawansowanie budowy do końca 1998 r. powinno wynieść 80%, a całość prac winna zostać zakończona do 31 grudnia 1999 r.

Do czasu zakończenia kontroli NIK brak było jednak oficjalnej akceptacji Banku Światowego w sprawie rozstrzygnięcia przez Spółkę przetargu na generalne wykonawstwo pozostałych prac budowlano-montażowych, od czego Bank ten uzależniał uruchomienie przyznanego kredytu na finansowanie inwestycji (20 mln DEM). Ponadto do tego czasu, jedynie w sferze koncepcji Zarządu pozostawała sprawa źródeł sfinansowania ok. 31% (ok. 21 mln zł) z ponad 67 mln zł pozostałych do poniesienia nakładów.

Stwierdzono, że o określenie warunków zabudowy dla obiektów od strony Lublina Spółka wystąpiła dopiero 26 listopada 1996 r., tj. ponad 7 miesięcy po opracowaniu studium wykonalności inwestycji i miesiąc od podpisania umowy na opracowanie dokumentacji budowlano-kosztorysowej. Nie satysfakcjonująca i opóźniona odpowiedź władz budowlanych w tym przedmiocie (udzielona 4 lutego 1997 r.), spowodowała konieczność poszukiwania innych (lokalnych) źródeł pozyskania mediów i w związku z tym przesunięcie na bliżej nieokreśloną przyszłość pierwotnego terminu opracowania dokumentacji. W konsekwencji została ona opracowana z ponad rocznym opóźnieniem.

Utrudnieniem dla terminowej realizacji inwestycji były ujemne wyniki bilansowe Spółki. Straty bilansowe w latach 1996 - 1997 i trzech kwartałach 1998 r. stanowiły odpowiednio 409 tys. zł, 1.939 tys. zł, 964 tys. zł, tj. łącznie 3.312 tys. zł, gdyż dochody w postaci odsetek bankowych od lokat terminowych utworzonych z kapitału wpłaconego przez akcjonariuszy Spółki, głównie ze środków publicznych, nie pokrywały kosztów działalności bieżącej Spółki.

- **Łódzki Rolno - Spożywczy Rynek Hurtowy S.A. w Widzewie** rozpoczynając I etap inwestycji nie posiadał zbiorczego zestawienia kosztów i zabezpieczonych źródeł finansowania. Opracowane w 1998 r. zsk - przewidujące nakłady brutto w wysokości 33.788,5 tys. zł - zostało zaniżone na skutek błędów w sumowaniu poszczególnych elementów nakładów oraz zastosowania umownego wskaźnika (27,3%), zamiast uwzględnienia wartości robót faktycznie wykonanych lub wynikających z umów o wykonawstwo.

Zaewidencjonowane na koniec listopada 1998 r. nakłady inwestycyjne w wysokości 22.133,5 tys. zł zostały sfinansowane tylko w 48,6%. Pozostałość stanowiły zobowiązania wobec wykonawców. Źródłem sfinansowania były kapitały własne (5.408,6 tys. zł) oraz środki obce pochodzące z dotacji, pożyczki z WFOŚiGW oraz kredytów bankowych.

Dobre początkowo tempo realizacji inwestycji - zostało w 1998 r. zahamowane na skutek braku środków finansowych i szybko narastających zobowiązań (z 7.870 tys. zł na dzień 30.09.1998 r. do 11.384,9 tys. zł na 30.11.1998 r.). Zmieniano także terminy zakończenia inwestycji z 30 czerwca 1998 r. na 30 sierpnia 1998 r., a następnie na 15 listopada 1998 r. (roboty infrastrukturalne) i na 30 listopada 1998 r. (roboty kubaturowe).

W dniu 5 listopada 1998 r. - w sytuacji braku możliwości zakończenia inwestycji w 1998 r. - Zarząd Spółki podjął uchwałę nr 66/98 o przerwaniu i zabezpieczeniu prac inwestycyjnych, decydując tym samym, że inwestycja nie zostanie zakończona w 1998 r.

Spółka otrzymała na finansowanie I etapu budowy rynku hurtowego w Widzewie dotację ze środków rezerwy celowej budżetu państwa na 1998 r., przyznaną decyzjami Wojewody Łódzkiego (nr 15/98 z dnia 1 września 1998 r. i nr 17/98 z dnia 4 listopada 1998 r.) w wysokości 1.220 tys. zł. Ponadto, Spółka otrzymała w 1996 r. pożyczkę z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚiGW) w wysokości 120 tys. zł umorzoną w 50%.

Spółka występując do Wojewody w dniu 12 sierpnia 1998 r. z wnioskiem o przyznanie dotacji ze środków rezerwy celowej budżetu państwa na 1998 r. na dofinansowanie inwestycji nie przedłożyła pisemnych potwierdzeń banków o udzieleniu lub zapewnieniu udzielenia kredytów na finansowanie inwestycji, wymaganych przepisami § 13 ust. 5 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2 czerwca 1998 r. w sprawie zakresu, trybu i warunków wspierania środkami z budżetu państwa na 1998 r. realizacji regionalnych programów restrukturyzacyjnych oraz tworzenia instytucji lokalnych.³⁸

Dokumenty mające świadczyć o uzyskaniu przez Spółkę dostępu do 2 linii kredytowych, tj.: pismo Oddziału Regionalnego PKO BP w Łodzi z 18 sierpnia 1998 r. o pozytywnym zaopiniowaniu wniosku o udzielenie kredytu do wysokości 37.500 tys. zł oraz uchwała Zarządu Spółki nr 61/98 pozytywnie opiniująca warunki udzielenia kredytu w wysokości 5.000 tys. DEM przez MHB Mitteleuropäische Handelsbank AG - w świetle kontroli NIK - nie spełniały wymogów § 13 ust. 5 pkt 1 cytowanego rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2 czerwca 1998 r., gdyż posiadane przez Spółkę pismo Oddziału Regionalnego PKO BP stanowiło wyłącznie jedną z wielu opinii przed podjęciem decyzji kredytowej przez Zarząd PKO BP, a w uchwale nr 61/98 Zarządu Spółki pominięto warunek zabezpieczenia kredytu, określony w piśmie banku zagranicznego z 6 sierpnia 1998 r., dotyczący gwarancji Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa do wysokości kredytu. W efekcie żaden z banków nie udzielił Spółce do 15 grudnia 1998 r. kredytu inwestycyjnego, a starania Spółki o udzielenie poręczenia przez AWRSP nie przyniosły rezultatu.

Kontrola NIK ustaliła, że dotacja budżetowa w kwocie 1.220 tys. zł udzielona na cele inwestycyjne została wykorzystana niezgodnie z przeznaczeniem, a m. in. na spłatę kredytu

³⁸ Dz.U. Nr 76, poz. 492

obrotowego, uruchomionego 9 października 1998 r. przez PKO BP. Pobranie przez ten Bank środków finansowych z rachunku Spółki na spłatę kredytu nastąpiło na podstawie pełnomocnictwa, wystawionego dla Banku przez Zarząd Spółki w dniu 30 września 1998 r.

Spółka swoją działalność w badanych okresach zamknęła stratą bilansową w wysokości 230,1 tys. zł, 543,7 tys. zł, i 328,6 tys. zł, a więc łącznie 1.102,4 tys. zł. Osiągnięte przychody, pochodzące głównie z odsetek bankowych od lokat terminowych oraz z tytułu najmu pomieszczeń, nie pokrywały kosztów działalności operacyjnej.

Do dnia zakończenia kontroli **7 Spółek, 31,8%, (w Białymstoku, Elblągu, Poznaniu Rzeszowie, Warszawie, Wrocławiu i Zielonej Górze)** wykazało się już konkretnymi efektami inwestycyjnymi w postaci zakończenia pierwszego etapu inwestycji tworzących infrastrukturę rynków hurtowych i giełd rolnych. Odbywało się to jednak nieraz przy wolnym tempie realizacji programu inwestycyjnego, nierealnym planowaniu terminów zakończenia budowy obiektów, wielokrotnych zmianach umów z wykonawcami inwestycji, nierzetelnym rozliczaniu wykonawców robót z materiałów z odzysku i potwierdzaniu większego niż wykonany zakresu robót, dokonaniu zakupu urządzeń nieprzydatnych dla realizowanej inwestycji, itd. Na przykład:

- W **Małopolskiej Giełdzie Rolno - Towarowej S.A. w Rzeszowie** w czwartym kwartale 1998 r. protokołami technicznego odbioru robót przekazano w użytkowanie część zadań inwestycyjnych, a m.in. 1 halę targową o powierzchni użytkowej 974 m², uzbrojenie terenu i drogę dojazdową, podczas gdy program inwestycyjny przewidywał zakończenie w styczniu 1998 r. budowy 7 hal targowych o łącznej powierzchni 7.872 m², a także budowę stacji trafo, budowę i uzbrojenie dróg oraz placów, a do końca 1998 r. modernizację budynku administracyjnego, stacji paliw, budynku warsztatowego oraz stacji diagnostycznej. Kontrola ustaliła również, że w opracowanym w 1998 r. strategicznym planie rozwoju Spółki, pomimo przedstawionego uprzednio niepełnego wykorzystania w badanym okresie posiadanych powierzchni handlowych i przy rezygnacji z budowy hali nr 1 oraz tzw. centrum kwiatowego,

powiększono planowaną powierzchnię użytkową hal targowych z 9.152 m² do 11.435 m², tj. o 13,2 %. Ponadto w strategicznym planie rozwoju Spółki (opracowanym w maju 1998 r.) przewidziano nierealne terminy zakończenia budowy 5 obiektów. Świadczyć o tym może fakt, iż do czasu zakończenia kontroli, (tj. do końca grudnia 1998 r.) Spółka nie posiadała stosownych zezwoleń na budowę szeregu obiektów, a m.in.: hali targowej nr 4, której zakończenie budowy przewidziano na grudzień 1998 r., 2 zespołów wiat handlowych, przewidzianych do realizacji w okresie od kwietnia do października 1998 r.

W świetle powyższych ustaleń kontroli za nierzetelne należy uznać dane zawarte w „strategicznym planie rozwoju Spółki” ze względu np. na nierealne terminy realizacji ww. inwestycji, a także na zapisy zakładające wykonanie dalszych robót, m.in. makroniwelacji terenu oraz jego uzbrojenia w sieci sanitarne i energetyczne, w terminach przypadających na okres od lipca do grudnia 1997 r., gdy ich rzeczywisty odbiór techniczny nastąpił 19 listopada 1998 r.

Ponadto w planie II etapu rozbudowy infrastruktury Spółki, obejmującym okres od października 1999 r. do marca 2002 r. przewidziano wybudowanie hotelu na 60 miejsc, przy nakładach 11.998 tys. zł., mimo że statutowy zakres działania Spółki nie przewidywał prowadzenia usług hotelarskich.

- **Gielda Rolno - Towarowa S.A. w Białymstoku** w latach 1995 - 1997 i 3 kwartałach 1998 r. realizowała inwestycje polegające na adaptacji hali i placu do celów handlowych, na które zaplanowała 11.508 tys. zł. Na inwestycje te wydano 10.139 tys. zł, tj. 91,3% kapitału akcyjnego zgromadzonego w środkach pieniężnych, uzyskując 99 boksów przeznaczonych do wynajęcia na handel artykułami rolno - spożywczymi i 5 pomieszczeń zaplecza.

Całej inwestycji nie zdołano zakończyć w umownym terminie, ustalonym na listopad 1997 r. Halę na działalność handlową przekazano do użytku z pięciomiesięcznym opóźnieniem, tj. w maju 1998 r. Przystosowanie natomiast placu do działalności handlowej wymaga nakładów szacowanych na około 4 mln zł (wykonanie parkingów, drogi dojazdowej, sanitariatów, budynku portierni, ogrodzenia i oświetlenia) Do czasu zakończenia kontroli NIK Spółka nie dysponowała środkami na sfinansowanie tego przedsięwzięcia. Równocześnie wskutek braku działań windykacyjnych ze strony Zarządu Spółki, należności na dzień 30 września 1998 r. z tytułu najmu nowych boksów stanowiły kwotę 56,7 tys. zł. W wyniku wysłania w trakcie kontroli NIK wezwań do zapłaty uzyskano spłatę tych należności na kwotę 36,9 tys. zł.

Ustalenia kontroli wykazały, że w trakcie wykonywania robót inwestycyjnych zaniechano rozliczeń materiałów odzyskanych z rozbiórek. W wyniku niewłaściwie sprawowanego nadzoru, wykonawcy potwierdzono wykonanie 600 mb odwodnienia i zapłacono mu 320 tys. zł, podczas gdy inwentaryzacja wykazała wykonanie tych robót mniej o ponad 2/3. Dopuszczono również do zakupu za kwotę 660 tys. zł nieprzydatnych dla potrzeb realizowanej inwestycji urządzeń klimatyzacyjnych, a ponadto nadpłacono za roboty budowlane około 2 mln zł, co stanowiło prawie 20% poniesionych wydatków na realizację całego zadania inwestycyjnego.

W dniu 21 listopada 1997 r. Rada Nadzorcza zawiesiła w czynnościach Prezesa Zarządu Spółki m. in. za nieprawidłowy przebieg inwestycji i złe przygotowanie III emisji akcji, a Walne Zgromadzenie 12 marca 1998 r. odwołało go ze stanowiska.

3.7. Wyniki ekonomiczno - finansowe Spółek

3.7.1. Spośród 22 skontrolowanych spółek **jedynie 7 (31,8 %) swoją działalność w latach 1996-1997 oraz w 3 kwartałach 1998 r. zamknęło dodatnim wynikiem finansowym, tj. zyskiem. Dalszych 5 Spółek (22,7%) wykazało w wymienionych 3 okresach wyniki finansowe zmienne, tj. zarówno dodatnie jak i ujemne.**

Dodatnie wyniki ekonomiczne uzyskane zostały przez Spółki przede wszystkim z działalności gospodarczej oraz z działalności finansowej, a głównie z odsetek bankowych od lokat kapitału akcyjnego. Jednak ogólne wyniki finansowe kontrolowanych Spółek ulegały pogorszeniu. Na przykład:

- **Wielkopolska Giełda Rolno - Ogrodnicza S.A. w Poznaniu** wypracowała w kontrolowanym okresie zyski, lecz wykazały one tendencje malejące: obniżyły się bowiem z 1.218 tys. zł w 1996 r. do 927 tys. zł w 1997 r. i do 733 tys. zł za okres 9 miesięcy 1998 r.

Obniżające się systematycznie dodatnie wyniki Spółki były konsekwencją obniżenia się ogólnych obrotów handlowych na tej Giełdzie: z 215,6 mln zł w 1996 r. do 182,8 mln zł w 1997 r. (tj. o 15,2%) i do 92,4 mln zł w trzech kwartałach 1998 r. Główny udział w przychodach stanowiły opłaty za świadczone przez Spółkę usługi serwisowe (tj. opłaty za użytkowanie stanowisk handlowych) wykonywane na rzecz podmiotów prowadzących działalność na tej Giełdzie za pośrednictwem akredytowanych przy Spółce biur maklerskich. Liczba tych biur, na skutek obniżenia się obrotów giełdowych, zmniejszyła się z 32 w 1996 r. do 21 na koniec września 1998 r, tj. o ponad 34%.

Na ogólną sytuację ekonomiczną Spółki miały wpływ stosunkowo wysokie należności z tytułu opłat za użytkowanie stanowisk handlowych, które na dzień 30 września 1998 r. stanowiły kwotę 1.135 tys. zł, w tym przeterminowane ponad 90 dni - 398,6 tys. zł (35,1% należności ogółem). W ocenie NIK spowodowane to było przede wszystkim brakiem skutecznej windykacji zaległych kwot.

- **Dolnośląskie Centrum Hurtu Rolno - Spożywczego S.A. we Wrocławiu**, po początkowo trudnym ekonomicznie dwuletnim okresie, sytuację swoją poprawiło w 1997 r. i w 3 kwartałach 1998 r., gdy osiągnęło zyski w wysokości odpowiednio 1.060 tys. zł i 511,8 tys. zł.

Zyski te Spółka osiągnęła głównie z zaangażowania pieniężnego kapitału akcyjnego w tworzenie lokat terminowych w bankach i w obrót bonami skarbowymi. Uzyskane z tego tytułu odsetki stanowiły w 1997 r. kwotę 2.729,7 tys. zł oraz w okresie 3 kwartałów 1998 r. kwotę 2.178,9 tys. zł. Były one wyższe od kosztów działalności Spółki w tych okresach. W wyniku oddania w III kwartale 1998 r. pierwszych trzech obiektów handlowych i wydzierżawienia w nich 333 boksów Spółka rozpoczęła działalność gospodarczą. Wpływy z tytułu opłat dzierżawnych ustalono w wysokości 220 tys. zł miesięcznie.

3.7.2. W 10 Spółkach, a więc niemal w co drugiej kontrolowanej, sprawozdania finansowe za badane okresy wykazywały wyniki finansowe ujemne. Spośród nich 7

Spółek (31,8% skontrolowanych) znajdowało się w szczególnie trudnej sytuacji ekonomicznej. Posiadały one stosunkowo niski kapitał zakładowy (stanowiący łącznie kwotę 25.785 tys. zł, w tym głównie w postaci majątku trwałego wniesionego przez akcjonariuszy za objęte akcje). Brak środków pieniężnych nie pozwalał im na wybudowanie infrastruktury potrzebnej do rozpoczęcia i prowadzenia działalności gospodarczej, dla której te Spółki utworzono. Malejące zapasy środków pieniężnych oraz zatory płatnicze powodowały narastanie wysokich kwot zobowiązań wobec budżetu państwa, budżetów samorządu terytorialnego i ZUS a także wobec kontrahentów. Stwarzało to dla Spółek sytuację grożącą ich likwidacją bądź ogłoszeniem upadłości. Było to głównie wynikiem zbyt małego angażowania się zarządów w sprawy Spółek, braku nadzoru ze strony rad nadzorczych, a także wynikiem zwykłej niegospodarności.

Na przykład:

- **Łużyckie Centrum Hurtu Rolnego S.A. w Żarskiej Wsi** utworzone zostało w formie spółki akcyjnej w sierpniu 1996 r. z kapitałem akcyjnym 100 tys. zł. Na przełomie 1996 r. i 1997 r. kapitał akcyjny został podwyższony do 6.249,7 tys. zł, poprzez emisję 61.497 nowych akcji zaoferowanych za gotówkę lub wkłady niepieniężne. W podwyższonym kapitale Spółki akcje za kwotę 3.000 tys. zł objęła ARiMR oraz za kwotę 100 tys. zł - ARR.

Według statutu ustalonego przez założycieli Spółki w dniu 7 listopada 1996 r. Spółkę utworzono w celu zorganizowania przy granicy z Niemcami rynku hurtowego, na którym dokonywany miał być obrót produktami rolno-spożywczymi i ogrodniczymi. Po zrealizowaniu infrastruktury rynku hurtowego, Spółka miała m. in. zarządzać hurtem i pośredniczyć w handlu produktami rolnymi i ogrodniczymi.

Kontrola stwierdziła, że żadne z określonych w statucie zadań Spółki nie zostało wykonane, choć jej Zarząd wydał całą gotówkę pozyskaną od akcjonariuszy. Zbyto również przekazany w formie aportów majątek rzeczowy (za cenę niższą niż nabyto) i dodatkowo zadłużono Spółkę na kwotę 3.512,6 tys. zł (wg stanu na 30 listopada 1998 r.). Spółka swoją dotychczasową działalność zamknęła stratą w wysokości 2.862,3 tys. zł., a zadłużenie na 30 listopada 1998 r., łącznie z zobowiązaniami wobec Gminy Zgorzelec z tytułu przyjętego aportu bez wydania akcji, wynosiło 3.512,6 tys. zł. Łączna wysokość wymienionych strat i zobowiązań nie znajduje pokrycia w kapitale zakładowym Spółki.

Ponadto ustalono, że majątek Spółki obejmuje w większości niskiej wartości składniki majątkowe lub trudne do odzyskania należności, a mianowicie:

- zakupione przez Spółkę za kwotę 3.902,9 tys. zł udziały w Centrum Obsługi Ruchu Tranzytowego „CORDEX” Sp. z o.o. w Żarskiej Wsi, które, wobec ogłoszenia w dniu 31 lipca 1998 r. upadłości „CORDEXU”, utraciły wartość rynkową,
- wartość rozpoczętej przez Spółkę inwestycji w kwocie 1.516,6 tys. zł, wchodzącej w skład masy upadłości spółki „CORDEX”,
- 1.900 tys. zł należności od spółki „CORDEX” z tytułu spłaty jej długów, w tym 1.300 tys. zł uznanych jako zaliczka na poczet zakupu nieruchomości w Żarskiej Wsi.

Spółka 12 czerwca 1997 r. zaciągnęła ponadto w BWR Real Bank Oddział w Zgorzelcu kredyt w wysokości 1.000 tys. zł. Kwotę tę przekazano w całości na lokaty Spółki w tym samym Oddziale Banku, celem zabezpieczenia spłaty kredytu. W lutym 1998 r. okazało się, że lokaty nie wystarczą na spłatę kredytu i należnych Bankowi odsetek w łącznej wysokości 1.136.971 zł. Uwzględniając różnicę w oprocentowaniu kredytu oraz lokat w skali rocznej (26% i 22%), operacja ta przyniosła Spółce w okresie 8 miesięcy, tj. do czasu spłaty rat kapitałowych, stratę w wysokości 26,6 tys. zł.

ARiMR, w wyniku sprawowania nadzoru właścicielskiego nad działalnością Spółki, w dniu 30 marca 1998 r. skierowała do Prokuratury Rejonowej w Zgorzelcu zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przez pierwszy zarząd Spółki przestępstwa niegospodarności.

- **Bydgoska Giełda Rolna i Produktów Rolnych „Begrol” S.A. z siedzibą w Nowym Dąbiu** powstała 7 czerwca 1995 r. Kapitał akcyjny Spółki „Begrol” w wysokości 1.247.000 zł został objęty przez sześciu jej założycieli, w tym na kwotę 472 tys. zł - przez Wojewodę Bydgoskiego w zamian za aport rzeczowy w postaci nieruchomości o powierzchni 4,34 ha w Nowym Dąbiu wraz z 11 obiektami budowlanymi oraz 25.000 zł gotówki. Z bilansu na dzień 31 grudnia 1995 r. wynikało, że akcje w wysokości 54,7% nie zostały opłacone przez niektórych akcjonariuszy, a stosownie do § 5 ust. 2 statutu Spółki należało je opłacić do końca 1995 r. Mimo to, Zarząd Spółki, a następnie jej Likwidator, nie podejmowali żadnych działań celem wyegzekwowania od dłużników zaległych kwot.

Po kilku miesiącach działalności, prowadzonej w okresie od 7 czerwca do 31 grudnia 1995 r., Spółka nie wywiązywała się z regulowania zobowiązań wobec wierzycieli. W wyniku tego powstało zadłużenie Spółki w wysokości co najmniej 507.295 zł. Ponadto wynik finansowy zamknął się stratą w wysokości 204.420 zł.

W przejętych aportem obiektach Spółka wykonała prace remontowo-modernizacyjne w 1995 r. o wartości szacunkowej ok. 641.300 zł. Ponadto wydano 124.834 zł - z Funduszu PHARE na wykonanie projektu zgłoszonego przez Wydział Rolnictwa Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy pod nazwą „Organizacja Bydgoskiej Giełdy Rolnej i Produktów Rolnych (obróty towarowy zwierzętami rzeźnymi i hodowlanymi)”.

Kontrola NIK stwierdziła, że z majątku Spółki pozostały jedynie wniesione aportem nieruchomości w Nowym Dąbiu. Oględziny obiektów przeprowadzone w toku kontroli (tj. dnia 9 grudnia 1998 r.) wykazały, że w niektórych budynkach, np. w budynku administracyjno-hotelowym widoczne były ślady dewastacji i kradzieży, brak elementów podwieszanych sufitów, glazury, większości jarzeniówek i skrzynek elektrycznych, po których pozostały poobcinane przewody, na podłodze leżały porozrzucane czasopisma, dokumentacja techniczna obiektów i inne dokumenty. W dwóch pokojach stwierdzono wyraźne pozostałości po ogniskach (niedopalone dokumenty). Budynek nie był ogrzewany, odłączono m. in. dopływ energii elektrycznej, a także odcięto dopływ wody. Teren na którym znajdowały się obiekty nie był zabezpieczony i nie był pilnowany od początku 1998 r.

Nadzwyczajne Zgromadzenie Akcjonariuszy (NWZA) w dniu 21 marca 1997 r. podjęło uchwałę o rozwiązaniu spółki „Begrol” poprzez likwidację oraz ustanowiło likwidatora, którego w dniu 28 kwietnia 1997 r. odwołano. Z kolei likwidator powołany w dniu 27 maja 1997 r. przez kolejne NWZA przez przeszło 1,5 roku nie podjął żadnych działań w kierunku otwarcia i przeprowadzenia likwidacji Spółki, do których zobowiązany był przepisami kodeksu handlowego, a także ustawy o rachunkowości. Ponadto likwidator nie zabezpieczył majątku Spółki przed jego dewastacją i rozkradaniem. Równocześnie będący do dnia 20 marca 1997 r. Prezes Zarządu, a po tym dniu także Likwidator, nie wykonali obowiązku złożenia wniosku o ogłoszeniu upadłości Spółki, mimo powstania okoliczności uzasadniających według

przepisów prawa upadłościowego (ze względu na zaprzestanie płacenia długów) do uznania tej Spółki za upadłą.

Spółka „Begrol” nie osiągnęła celu do którego została powołana. Miała to być giełda rolno- ogrodnicza a jedyne co zrobiono podczas całej jej działalności to współorganizacja wystawy zwierząt hodowlanych w dniach 15-16 lipca 1995 r., która została sfinansowana ze środków budżetowych w kwocie 163.196 zł (w tym wniesionych: 100.000 zł - przez Wojewodę Bydgoskiego, 20.574 zł - Wojewodę Toruńskiego, 31.782 zł - Wojewodę Włocławskiego oraz 10.840 zł - przez Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej).

- **Małopolska Giełda Rolno - Ogrodnicza „Magro” S.A. w Krakowie** w okresie 3 lat od jej utworzenia i zarejestrowania (24.01.1996 r.) nie podjęła podstawowej działalności statutowej, jak również nie rozpoczęła planowanych inwestycji w zakresie budowy infrastruktury rynku rolno-ogrodniczego.

W I etapie rozwoju Spółka zakładała osiągnięcie kapitału akcyjnego w wysokości 25 mln zł, natomiast kapitał zgromadzony w wyniku objęcia przez akcjonariuszy akcji z dwóch dotychczasowych emisji (wg. stanu na dzień 30.09.1997 r.) stanowił 12.072 tys. zł, z tym że środki pieniężne stanowiły zaledwie 7,6% (921 tys. zł, w tym po 100 tys. zł wniesione przez ARR i Wojewodę Krakowskiego). Pozostałą część kapitału stanowiły aporty rzeczowe, wniesione przez trzy gminy: Bochnię, Kraków i Krzeszowice, wyszacowane na łączną wartość 11.150,9 tys. zł.. Zasadnicze znaczenie dla podwyższenia kapitału Spółki oraz dla infrastruktury i organizacji przyszłej giełdy stanowił aport Gminy Kraków, oszacowany przez biegłych sądowych na kwotę 10,5 mln zł. Składał się on z 4 działek o łącznej powierzchni ok. 13 ha wraz z nieukończoną budową 17 budynków i budowli dla nowej bazy b. Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunikacji (MPK). Aport ten daje obecnie Gminie Kraków prawo do 90% głosów na walnym zgromadzeniu akcjonariuszy Spółki.

Środki pieniężne wniesione przez akcjonariuszy stanowiące kwotę 921 tys. zł nie wystarczały Spółce na realizację zaplanowanych inwestycji. Utrudniało to z kolei pozyskanie przez Spółkę środków z innych źródeł, w tym kredytów inwestycyjnych.

Nieosiągnięcie przez Spółkę kapitału akcyjnego w zakładanej wysokości 25 mln zł spowodowane zostało przede wszystkim brakiem dostatecznych wpływów środków ze sprzedaży akcji II emisji oraz odstąpieniem przez Wojewodę Krakowskiego od objęcia akcji w zamian za aport rzeczowy na kwotę 1,3 mln zł. Ponadto Spółka nie wyemitowała kolejnego pakietu akcji (III emisji uchwalonej przez NWZA w grudniu 1997 r.) i nie uzyskała z tego powodu kolejnych środków pieniężnych z Agencji rządowych, tj. z ARR i ARiMR, które nie objęły akcji za deklarowane uprzednio kwoty 3 mln zł i 5 mln zł. ARiMR, w wyniku rozpatrzenia wniosku Spółki o jej dofinansowanie w grudniu 1997 r. wskazała m. in. na brak realnych harmonogramów prac dotyczących uruchomienia poszczególnych obiektów giełdy i brak połączenia drogowego terenów przyszłej giełdy z zewnętrznym układem komunikacyjnym. Natomiast w lipcu 1998 r., kiedy to Zarząd Spółki drugiej kadencji przedstawił Agencji wniosek sporządzony prawidłowo, Agencja poinformowała o braku środków na objęcie przez nią akcji Spółki i że Ministerstwo RiGŻ opracowuje założenia do nowelizacji programu budowy sieci rynków hurtowych i giełd towarowych, zaś wniosek Spółki zostanie rozpatrzony po pozyskaniu przez ARiMR środków finansowych na ten cel.

Równocześnie MRiGŻ nie uwzględniło wniosku Spółki (złożonego w kwietniu 1998 r.) w sprawie udzielenia jej w 1998 r. gwarancji na zaciągnięcie kredytu z Banku Światowego w wysokości 30 mln. zł. Brak tych gwarancji uniemożliwiał dalsze starania Spółki o pozyskanie inwestora niemieckiego, celem „zrealizowania projektu ponadregionalnego hurtowego targu warzyw w Krakowie na terenie będącym własnością Giełdy”. Spółka nie

otrzymała również z MRiGŻ pomocy finansowej w kwocie 444,6 tys. zł, o którą się zwróciła w kwietniu 1998 r., na sfinansowanie opracowania analiz ekonomicznych i technicznych związanych z budową giełdy.

Kontrola wykazała, że wskutek braku środków Spółka nie przystąpiła do realizacji biznesplanu z sierpnia 1997 r., zakładającego zrealizowanie inwestycji za kwotę 65 mln zł w terminie do końca 1999 r. i uruchomienie pierwszych hal na działalność giełdową w lipcu 1998 r. Natomiast w projekcie budowlanym z maja 1998 r., dotyczącym I etapu prac w byłej bazie MPK, przesunięto termin budowy i rozruchu giełdy na 2001 r., co wiązało się ze wzrostem planowanych nakładów do kwoty 111 mln zł. Plan nakładów nie wskazywał jednak realnych źródeł pozyskania przez Spółkę środków finansowych na te przedsięwzięcia. Ponadto Spółka nie posiadała tzw. projektów wykonawczych oraz decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Z przyczyn niezależnych od Spółki Urząd Miasta Krakowa w grudniu 1998 r. zawiesił postępowanie w sprawie wydania tych decyzji.

Spółka nie uzyskała dotychczas samodzielności finansowej, a jej sytuacja w tym zakresie w ostatnich 3 latach znacznie się pogorszyła. Koszty działalności Spółki w latach 1996-1997 oraz 3 kwartałach 1998 r. przewyższały jej dochody, i wskutek tego straty na działalności w badanych okresach wynosiły odpowiednio: 27,7 tys. zł, 316,6 tys. zł, oraz 331,3 tys. zł. Równocześnie wzrosły zobowiązania Spółki z 83,1 tys. zł w 1997 r. do 430,3 tys. zł w okresie 9 miesięcy 1998 r. Niewystarczające efekty działań, przy zdecydowanym pogorszeniu kondycji ekonomicznej Spółki, były podstawą opracowania programu sanacyjnego oraz przyjęcia na WZA w lipcu 1997 r. programu działalności Spółki na 1997 r. i lata następne, którego również nie zrealizowano. Uzasadniono to brakiem środków finansowych oraz odpowiedniego potencjału pracowniczego.

Szereg ustalonych przez kontrolę NIK nieprawidłowości dotyczyło poprzedniego Zarządu, w tym głównie jego Prezesa (działającego w okresie od 1.01.1996 r. do 3.09.1997 r.). Zarząd ten m. in. prowadził w 1996 r. nie przewidzianą w jej statucie hurtownię artykułów chemii gospodarczej i utworzoną na jej bazie Spółkę „Magro-Magazyny” w Rzeszowie, udzielił tej spółce pożyczki kupieckiej w towarze (77,8 tys. zł) oraz pożyczki gotówkowej (20,8 tys. zł) i nie rozliczył jej ze składników majątkowych w oparciu o inwentaryzację. Ponadto Prezes ten dokonał na rzecz Spółki importu jabłek, ponosząc na tej działalności straty w wysokości 60,8 tys. zł, zrealizował wypłatę dla swego syna w kwotach 11,4 tys. zł za nie udokumentowane prace objęte umową zlecenia i ok. 10 tys. zł z tytułu rozliczenia kosztów podróży służbowych, których nie odbył. Sprawy te, zostały skierowane przez aktualne władze Spółki, tj. zarówno przez Radę Nadzorczą jak i Zarząd, do organów ścigania. Natomiast Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy w dniu 19.07.1997 r. nie udzieliło skwitowania temu Zarządowi za 1996 r. Z kolei odbyte w dniu 21.07.1998 r. WZA nie zatwierdziło bilansu oraz rachunku zysków i strat Spółki za 1997 r.

Spółka na dzień zakończenia kontroli praktycznie nie posiadała środków finansowych na prowadzenie dalszej działalności, co groziło postawieniem jej w stan likwidacji.

- **Gorzowski Rynek Hurtowy S.A. w Gorzowie Wielkopolskim** mając w 1998 r. poważne problemy z realizacją zobowiązań finansowych nie egzekwował skutecznie i terminowo swoich należności od przedsiębiorstw dzierżawiących lub najmujących pomieszczenia w jego obiektach, z którymi to podmiotami zawarte miał stosowne umowy. Kontrola wykazała, że na dzień 30.09.1998 r. z zapłatą czynszu z tytułu dzierżawy bądź najmu pomieszczeń - wobec GRH S. A. - zalegało 10 najemców lub dzierżawców. Zaległości te - wynoszące łącznie 130,2 tys. zł - powstały w większości w miesiącach od lipca do września 1998 r. Dwa z tych podmiotów zalegające na koniec trzeciego kwartału 1998 r. z zapłatą dla GRH S.A. na łączną kwotę 86,6 tys. tys. zł - do czasu zakończenia kontroli NIK nie uregulowały tych zobowiązań.

Ponadto Spółka nie obciążyła firmy „Targo” za korzystanie przez nią - w miesiącach sierpień - grudzień 1998 r. - z pomieszczeń biurowo-socjalnych w budynku administracyjnym GRH S.A. o pow. ok. 90 m², co spowodowało zmniejszenie przychodów Spółki za te miesiące o kwotę ok. 4,8 tys. zł.

III. OPIS POSTĘPOWANIA KONTROLNEGO I DZIAŁAŃ PODJĘTYCH PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI

1. Postępowanie kontrolne

W związku z kontrolą - na podstawie art. 29 pkt 2 lit. f ustawy o NIK - zasięgano informacji w 45 jednostkach nie objętych kontrolą, m. in. w 21 jednostkach zasięgano informacji o działalności Bydgoskiej Giełdy Rolnej i Produktów Rolnych „Begrol” S.A. w Likwidacji w Nowym Dąbiu k/Bydgoszczy oraz w FAPA - odnośnie finansowania rynków hurtowych i giełd rolnych ze środków pomocy zagranicznej. W Urzędach Wojewódzkich uzyskano natomiast informacje dotyczące dalszego wspierania budowy i rozwoju lokalnych rynków i giełd rolnych ze środków budżetowych. W toku postępowania kontrolnego badane jednostki nie zgłosiły zastrzeżeń do ustaleń zawartych w protokołach kontroli

2. Podpisanie protokołów kontroli

Spośród 27 protokołów kontroli podpisanych zostało 26. Protokół kontroli Bydgoskiej Giełdy Rolnej i Produktów Rolnych „Begrol” S.A. w Likwidacji w Nowym Dąbiu nie został podpisany przez kierownika jednostki kontrolowanej, tj. przez Likwidatora Spółki, gdyż nie stawił się on w wyznaczonym dniu (30 grudnia 1998 r.) do Delegatury NIK celem dokonania tej czynności. Ponadto Likwidator, mimo kilkakrotnie skierowanych przez kontrolera NIK wezwań (telefonicznych i na piśmie), nie przedstawił potrzebnych do kontroli dokumentów oraz nie udostępnił dla celów kontroli obiektów Spółki.

3. Postępowanie pokontrolne i wykonanie wniosków

Ustalenia kontroli oraz wnioski sformułowane na ich podstawie przedstawiono na naradach pokontrolnych. Do 27 kierowników i 6 rad nadzorczych skontrolowanych jednostek oraz do 4 innych jednostek skierowano łącznie 38 wystąpień pokontrolnych, zawierających ogółem 97 wniosków pokontrolnych.

W wystąpieniach do:

- **Ministra RiGŻ wnioskowano w szczególności o:** wdrożenie programu rozwoju rynków hurtowych i giełd rolnych, zgodnego z kierunkami przyjętymi przez Rząd, ostateczne przygotowanie i skierowanie do dalszych procedur legislacyjnych projektów ustaw regulujących funkcjonowanie rynkowego obrotu towarami rolnymi i spożywczymi oraz tworzenie infrastruktury organizacyjnej rynku rolnego, zorganizowanie - w ramach posiadanych uprawnień - systemu nadzoru nad prawidłowym gospodarowaniem środkami publicznymi przez spółki tworzące rynki hurtowe i giełdy rolne, przekazanymi im (za akcje bądź udziały) przez instytucje państwowe, wyegzekwowanie od Departamentu Rynku i Giełd pełnej realizacji zadań w zakresie organizacji rynków hurtowych i giełd rolnych.
- **Prezesa ARiMR wnioskowano m. in. o:** skompletowanie przez Agencję akcji odpowiednio uprzywilejowanych ze Spółek prawa handlowego, z których jeszcze Agencja tego nie dokonała, wyegzekwowanie od Warszawskiej Giełdy Towarowej S.A. w Warszawie spłaty pierwszej raty pożyczki w kwocie 700.000 zł wraz z należnymi odsetkami w kwocie 761.237,53 zł, jak również spłaty kolejnych rat zgodnie z umową z 1995 r. i ustanowienie dodatkowego, prawnego zabezpieczenia spłaty pozostałej części tej pożyczki na rzecz ARiMR, nadanie formy pisemnej dla delegacji udzielonych przez Prezesa ARiMR jego przedstawicielom do brania udziału w pracach rad nadzorczych spółek, bieżące informowanie Ministra RiGŻ oraz Ministra Finansów o stanie zaawansowania przedsięwzięć dotyczących rynków hurtowych i giełd rolnych, które Agencja wsparła finansowo, jak również o przewidywanych zagrożeniach i nieprawidłowościach stwierdzonych w tych podmiotach w wyniku wykonywania przez ARiMR nadzoru właścicielskiego.

- **Prezesa ARR wnioskowano m. in. o:** podjęcie działań zmierzających do uzyskania przez ARR jako akcjonariusza odpowiedniego uprzywilejowania akcji Giełdy Poznańskiej S.A. w Poznaniu, podjęcie dalszych działań naprawczych przez Agencję w spółkach tworzących rynki hurtowe i giełdy rolne z jej kapitałem, wykazujących ujemny wynik finansowy (niektóre drugi rok z rzędu), podjęcie działań zmierzających do zamiany na akcje Wielkopolskiej Giełdy Rolno-Ogrodniczej S.A. w Poznaniu 200 tys. zł dotacji przekazanej przez ARR w 1991 r., bieżące informowanie Ministra RiGŻ i Ministra Finansów o zagrożeniach finansowych w spółkach prawa handlowego tworzących rynki hurtowe i giełdy rolne, określenie w Agencji trybu postępowania kontrolnego dotyczącego Fundacji na Rzecz Giełdy Zbożowo Paszowej w Warszawie, doprowadzenie do pełnej realizacji przez tę Fundację wniosków pokontrolnych zawartych w protokole kontroli przeprowadzonej przez ARR w 1998 r.
- **Prezesa AWRSP wnioskowano m. in. o:** podjęcie działań zmierzających do uzyskania przez AWRSP, jako akcjonariusza Dolnośląskiego Centrum Hurtu Rolno-Spożywczego S.A. we Wrocławiu, jednoznacznego określenia uprzywilejowania objętych przez Agencję 142.433 akcji imiennych serii "A" III emisji, oraz skompletowanie akcji objętych przez Agencję w dalszych trzech spółkach.
- **Zarządów Spółek wnioskowano m. in. o:**
 - przedstawienie pod obrady walnego zgromadzenia akcjonariuszy spraw dotyczących bieżącej sytuacji gospodarczo - ekonomicznej danej Spółki i określenia dalszej możliwości jej funkcjonowania w sytuacji braku środków finansowych, ponoszonych strat na działalności, narastającego zadłużenia i grożącej upadłości,
 - opracowanie nowej koncepcji działania Spółki zapewniającej realizację celów i zadań dla których została powołana,
 - uporządkowanie spraw organizacyjnych Spółki (opracowanie regulaminów, biznes planów, zakresu działalności gospodarczej Spółki jak i zakresu działania poszczególnych komórek organizacyjnych),
 - rzetelne rozliczenie dotychczasowych wydatków poniesionych na inwestycje oraz podjęcie decyzji w sprawie zagospodarowania zbędnych dla Spółki urządzeń,
 - zabezpieczenie majątku Bydgoskiej Giełdy Rolnej i Produktów Rolnych S.A. w Nowym Dąbiu przed dalszą dewastacją i kradzieżą,

- podjęcie niezbędnych działań zmierzających do zabezpieczenia dodatkowych źródeł finansowania inwestycji i zapewnienie sprawnego i terminowego przebiegu prac budowlano-montażowych.
- dokonanie stosownych korekt w ewidencji majątku Spółki na podstawie wyników inwentaryzacji,
- zaktywizowanie działalności biur maklerskich i poprawienie skuteczności windykacji należności od tych biur, m. in. poprzez przyspieszenie kierowania wezwań do zapłaty oraz rozwiązywania umów z tymi podmiotami, których zadłużenie wzrasta,
- sporządzenie rzetelnej dokumentacji z zakresu planowania dalszej działalności inwestycyjnej oraz sprawozdań finansowych o przychodach, kosztach i wyniku finansowym Spółki.
- zintensyfikowanie starań w kierunku zwiększenia udziału producentów rolnych i hurtowników w kapitale akcyjnym Spółki, celem większego ich oddziaływania na proces budowy rynku hurtowego,
- racjonalizację ponoszonych kosztów w działalności Spółki.
- zwiększenie obrotów handlowych na giełdzie, głównie towarów pochodzących spoza ARR,
- wyegzekwowanie przez 3 Spółki od swych kontrahentów należności wymagalnych na kwotę 645.331 zł,
- dokonanie przez Łódzki Rolno - Spożywczy Rynek Hurtowy S.A. w Widzewie zwrotu do budżetu państwa kwoty 1.220.000 zł dotacji ze środków rezerwy celowej budżetu państwa na 1998 r., przyznanej decyzjami Wojewody Łódzkiego na finansowanie inwestycji, a którą to Spółka wykorzystwała m. in. na spłatę kredytu obrotowego,
- wykonanie obowiązku zgłoszenia do sądu wniosku o ogłoszenie upadłości dwóch Spółek: BRiPR „Begrol” S.A. w Nowym Dąbiu i ŁCHR S.A. w Żarskiej Wsi.

• **Rad Nadzorczych wnioskowano m. in. o:**

- dokonanie oceny dotychczasowych wyników działalności Spółki oraz przyjęcie kierunków jej działania na przyszłość,
- zweryfikowanie zasad wynagradzania członków Rady Nadzorczej w sposób uwzględniający częstotliwość ich udziału w posiedzeniach oraz wyniki finansowe Spółki,
- prawidłowe sporządzanie dokumentacji dotyczącej posiedzeń Rady Nadzorczej,
- podjęcie działań w kierunku dokonania obsady składu Zarządu Spółki, zgodnego z wymogami kh,

- poprawy skuteczności nadzoru nad działalnością Spółki, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki inwestycyjnej i gospodarki finansowej,
 - dokonania aktualizacji zasad wynagradzania członków Zarządu,
 - natychmiastowe podjęcie odpowiednich działań przewidzianych kh polegających na starannym i skutecznym wykonaniu obowiązku nadzoru nad działalnością Bydgoskiej Giełdy Rolnej i Produktów Rolnych „BEGROL” S.A. w Likwidacji w Nowym Dąbiu.
- **Zarządu Fundacji na Rzecz Giełdy Zbożowo - Paszowej w Warszawie** wnioskowano o: zdyscyplinowanie w dalszej działalności Fundacji wszelkiego rodzaju wydatków w sposób nie budzący wątpliwości co do ich celowości i gospodarności, ponowne przeanalizowanie opłacalności wymiany i zakupu akcji Spółki Krak-Brokers oraz podjęcie stosownych działań dla zabezpieczenia interesów finansowych Fundacji w tej Spółce, rozważenie celowości zaprzestania dokonywania przez Fundację kolejnych opracowań dotyczących funkcjonowania rynku produktów rolnych i żywnościowych i ponoszenia z tego tytułu wysokich kosztów, do czasu ukazania się ustawowych regulacji prawnych z tego zakresu.

Do ocen w 4 wystąpieniach, na podstawie art. 61 ustawy o NIK, złożone zostały zastrzeżenia, z których jedno oddalono ze względu na niedotrzymanie ustawowego terminu jego wniesienia do NIK, zaś trzy zostały rozpatrzone.

Według stanu na dzień 31 marca 1999 r. większość wniosków NIK była jeszcze w trakcie realizacji.

4. Inne działania pokontrolne

Wyniki kontroli dały podstawę do skierowania przez NIK 2 zawiadomień o popełnieniu przestępstw oraz 1 zawiadomienia o popełnieniu wykroczenia.

Podejrzenie popełnienia przestępstw wiązało się z naruszeniem następujących przepisów:

- art. 1 § 1 ustawy z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego w zbiegu z art. 482 kh oraz w związku z art. 11 § 2 Kodeksu Karnego, przez dopuszczenie do dewastacji nieruchomości będących w posiadaniu Bydgoskiej Giełdy Rolnej i Produktów Rolnych „Begrol” S.A. w Likwidacji w Nowym Dąbiu w wyniku czego powstała szkoda w mieniu w wysokości nie mniejszej niż 507.295 zł, a jednocześnie naruszono przepisy art. 5 § 1

rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. Prawo upadłościowe w ten sposób, iż pomimo powstania warunków uzasadniających upadłość Spółki, tj. zaprzestanie płacenia przez Spółkę długów w sytuacji gdy jej majątek nie wystarczał na zaspokojenie dłużników, nie zgłoszono w ustawowym terminie do sądu wniosku o ogłoszenie upadłości,

- art. 484 § 1 kh poświadczaniem w dniu 27 marca 1997 r. nieprawdy przez ówczesnych członków Zarządu Warmińsko - Mazurskiego Rynku Hurtowego S.A. w Olsztynie w dokumencie załączonym do wniosku o rejestrację Spółki złożonym w Sądzie Rejonowym w Olsztynie, w którym oświadczyli, że przypisany statutem kapitał akcyjny w kwocie 900.200 zł został wpłacony w całości, spełniając w ten sposób warunek rejestracji określony w art. 332 § 13 kh, podczas gdy faktycznie wpłaty tej kwoty dokonano w 8 częściach w okresie od kwietnia do lipca 1997 r.

Wykroczenie polegało na naruszeniu art. 98 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli i polegało na nieudostępnieniu kontrolerowi NIK dokumentacji ww. Spółki, i w konsekwencji na utrudnianiu przeprowadzenia jej kontroli.

5. Efekty finansowe

Stwierdzone w toku kontroli w 5 jednostkach uszczuplenia finansowe wyniosły ogółem 2.405.379,29 zł. Główne pozycje uszczupień finansowych - stwierdzone zostały w wyniku kontroli 2 jednostek: Łódzkiego Rolno - Spożywczego Rynku Hurtowego S.A. w Widzewie - na kwotę 1.235.000 zł (w tym 1.220.000 zł - z tytułu nieprawidłowego wykorzystania dotacji ze środków budżetu państwa przyznanej przez Wojewodę Łódzkiego na finansowanie inwestycji oraz Zielonogórskiej Giełdy Rolno - Towarowej S.A. w Zielonej Górze - na kwotę 530.000 zł z tytułu niewyegzekwowania od Przedsiębiorstwa Handlowo - Usługowego „Agro - Kompleks” Spółki z o.o. w Pomarzanowicach k/Poznania zapłaty należności za część zbytych na rzecz tej firmy udziałów Spółki w Zielonogórskich Zakładach Zbożowo - Młynarskich Spółce z o.o. w Zielonej Górze (d. PZZ).

Inne nieprawidłowe wydatki i należności na kwotę 3.902.900 zł stwierdzone zostały w Łużyckim Centrum Hurtu Rolnego S.A. w Żarskiej Wsi k/Zgorzelca. Polegały one na

tym, że Spółka wykupiła udziały w Centrum Obsługi Ruchu Turystycznego „CORDEX” Spółce z o.o. w Żarskiej Wsi wycenione na kwotę 3.902,9 tys. zł, które nie przedstawiają żadnej wartości wskutek tego, że w dniu 31 lipca 1998 r. ogłoszono upadłość „CORDEXU”.

W wyniku kontroli i postępowania pokontrolnego uzyskano dotychczas zwroty na rzecz 2 jednostek w łącznej kwocie 2.226.525,98 zł, z tego: 2.189.646 zł na rzecz ARiMR i 36.879,98 zł. - Giełdy Rolno-Towarowej S.A. w Białymstoku.

Warszawa, dnia 12 lipca 1999 r.

Dyrektor Departamentu
Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej

Jerzy Osiński

Zatwierdzam:

PREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
z up. Prezesa NIK

Zbigniew Wesołowski
Wiceprezes

Warszawa, 1999-07-14

Załącznik Nr 1

WYKAZ SKONTROLOWANYCH JEDNOSTEK

1. Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej

2. Agencja Rynku Rolnego
3. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
4. Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa
5. Giełda Rolno - Towarowa S.A. w Białymstoku
6. Mazurski Rynek Rolno-Hurtowy S.A. w Elku
7. Bydgoska Giełda Rolna i Produktów Rolnych „Begrol” S.A. w Likwidacji w Nowym Dąbiu
8. Rolno Spożywczy Rynek Hurtowy „Giełda Elbląska” S.A. w Elblągu
9. Pomorskie Hurtowe Centrum Rolno - Spożywcze S.A. w Gdańsku
10. Górnośląski Park Rolno - Przemysłowy Targowisko Rolno-Handlowe w Organizacji Sp. z o.o. w Katowicach
11. Agencja Rynku Hurtowego Produktów Rolnych „Agro-Rynek” S.A. w Gliwicach
12. Małopolska Giełda Rolno - Ogrodnicza „MAGRO” S.A. w Krakowie
13. Lubelska Giełda Rolno - Ogrodnicza S.A. w Lublinie
14. Łódzki Rolno-Spożywczy Rynek Hurtowy S.A. w Widzewie
15. Olsztyńska Giełda Zbożowa S.A. w Olsztynie
16. Warmińsko - Mazurski Rynek Hurtowy S.A. w Olsztynie
17. Wielkopolska Giełda Rolno - Ogrodnicza S.A. w Poznaniu
18. Giełda Poznańska „GP” S.A. w Poznaniu
19. Małopolska Giełda Rolno - Towarowa S.A. w Rzeszowie
20. Zachodniopomorskie Rolno - Spożywcze Centrum Hurtowe S.A. w Szczecinie
21. Gorzowski Rynek Hurtowy S.A. w Gorzowie Wielkopolskim
22. Warszawski Rolno - Spożywczy Rynek Hurtowy S.A. w Broniszach k/Warszawy
23. Dolnośląskie Centrum Hurtu Rolno Spożywczego S.A. we Wrocławiu
24. Łużyckie Centrum Hurtu Rolnego S.A. w Żarskiej Wsi k/ Zgorzelca
25. Zielonogórska Giełda Rolno - Towarowa S.A. w Zielonej Górze
26. Warszawska Giełda Towarowa S.A. w Warszawie*)
27. Arrtrans Spółka z o.o. w Łodzi
28. Fundacja na Rzecz Giełdy Zbożowo - Paszowej w Warszawie

*) kontrola rozpoznawcza

Załącznik Nr 2

WYKAZ PODSTAWOWYCH AKTÓW PRAWNYCH

1. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. - Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi (Dz.U. Nr 118, poz. 754 i Nr 141, poz. 945, z 1998 r. Nr 107, poz. 669 oraz z 1997 r. Nr 88, poz. 554)
2. Ustawa z dnia 5 stycznia 1991 r. Prawo budżetowe (jednolity tekst w Dz.U. z 1993 r. Nr 72, poz. 344, ze zmianami w Dz.U. z 1994 r. Nr 76, poz. 344, Nr 121, poz. 591 i Nr 133, poz. 685, z 1995 r. Dz.U. Nr 78, poz. 390, Nr 124, poz. 601 i Nr 132, poz. 640, z 1996 r. Dz.U. Nr 89, poz. 402, Nr 106, poz. 496, Nr 132, poz. 621 i Nr 139, poz. 647, z 1997 r. Nr 54, poz. 348, Nr 79, poz. 484, Nr 121, poz. 770, Nr 123, poz. 755 i 778, Nr 133, poz. 883, Nr 137, poz. 926 i Nr 158, poz. 1042).
3. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 2 sierpnia 1991 r. w sprawie zasad i trybu wykonywania budżetu państwa (Dz.U. Nr 76, poz. 333, z 1992 r. Dz.U. Nr 6, poz. 22, Dz.U. Nr 80, poz. 411).
4. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. Kodeks Handlowy (Dz.U. Nr 57, poz. 502, ze zmianami w Dz.U. z 1946 r. Nr 57, poz. 321, z 1950 r. Dz.U. Nr 34, poz. 312, z 1964 r. Dz.U. Nr 16, poz. 94, z 1988 r. w Dz.U. Nr 41, poz. 326, z 1990 r. Dz.U. Nr 17, poz. 98 i Nr 51, poz. 298, z 1991 r. Dz.U. Nr 35, poz. 155, Nr 94, poz. 418 i Nr 111, poz. 480, z 1994 r. Dz.U. Nr 121, poz. 591, z 1995 r. Dz.U. Nr 96, poz. 478, z 1996 r. Dz.U. Nr 6, poz. 43, z 1997 r. Dz.U. Nr 121, poz. 770, Nr 118, poz. 754 i Nr 88, poz. 554).
5. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93, z późniejszymi zmianami).
6. Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. Nr 121, poz. 591, z 1997 r. Dz.U. Nr 32, poz. 183, Nr 43, poz. 272, Nr 118, poz. 754, Nr 139, poz. 933, Nr 140, poz. 939, Nr 141, poz. 945 i Nr 88, poz. 554 oraz z 1998 r. Nr 60, poz. 382, Nr 106, poz. 668 i Nr 107, poz. 669).
7. Ustawa z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 41, poz. 324, ze zmianami w Dz.U. Nr 26 z 1990 r., poz. 149, Nr 34, poz. 198 i Nr 86, poz. 504, z 1991 r. Dz.U. Nr 31, poz. 128, Nr 73, poz. 321, Nr 41, poz. 179, Nr 106, poz. 457, Nr 107, poz. 460 i Nr 105, poz. 452, z 1993 r. Dz.U. Nr 28, poz. 127, Nr 47, poz. 212 i Nr 134, poz. 646, z 1994 r. Dz.U. Nr 27, poz. 96 i Nr 127, poz. 627, z 1995 r. Dz.U. Nr 60, poz. 310, Nr 85, poz. 426, Nr 141, poz. 700, Nr 90 poz. 446 i Nr 147, poz. 713, z 1996 r. Dz.U. Nr 41, poz. 177 i Nr 45, poz. 199, z 1997 r. Dz.U. Nr 43, poz. 272, Nr 9, poz. 44, Nr 75, poz. 471, Nr 113, poz. 733, Nr 121, poz. 770, Nr 124,

- poz. 783, Nr 96, poz. 591, Nr 54, poz. 348, Nr 106, poz. 677, Nr 60, poz. 369, Nr 23, poz. 117, Nr 98, poz. 602, Nr 114, poz. 740 i Nr 157, poz. 1026, Nr 133, poz. 884 i Nr 88, poz. 554).
8. Ustawa z dnia 8 maja 1997 r. o poręczeniach i gwarancjach udzielanych przez Skarb Państwa oraz niektóre osoby prawne (Dz.U. Nr 79, poz. 484, Nr 80, poz. 511).
 9. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 sierpnia 1997 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania przez Skarb Państwa poręczeń i gwarancji oraz opłat z tytułu udzielonego poręczenia i gwarancji (Dz.U. Nr 99, poz. 606).
 10. Ustawa z dnia 10 czerwca 1994 r. o zamówieniach publicznych (Dz.U. Nr 76, poz. 344, Nr 130, poz. 645, z 1995 r. Nr 99, poz. 488, z 1997 r. Nr 123, poz. 778 i poz. 777).
 11. Ustawa z dnia 24 lutego 1990 r. o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym (jednolity tekst w Dz.U. z 1997 r. Nr 49, poz. 318 ze zmianami w Nr 118, poz. 754 i Nr 121, poz. 770).
 12. Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. Nr 47, poz. 211 i z 1996 r. Nr 106, poz. 496).
 13. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 lipca 1995 r. w sprawie określenia szczegółowych warunków, jakim powinno odpowiadać zgłoszenie zamiaru łączenia i przekształcenia podmiotów gospodarczych oraz określenia organów podmiotów zobowiązanych do dokonania tego zgłoszenia (Dz.U. Nr 87, poz. 438).
 14. Ustawa z dnia 5 czerwca 1992 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne (Dz.U. Nr 56, poz. 274, z 1995 r. Nr 4, poz. 18 i z 1996 r. Nr 73, poz. 350).
 15. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne (Dz.U. Nr 106, poz. 679).
 16. Ustawa z dnia 29 grudnia 1993 r. o utworzeniu Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz.U. z 1994 r. Nr 1, poz. 2, Nr 80, poz. 369, Nr 98, poz. 473, z 1997 r. Nr 41, poz. 255, Nr 79, poz. 484).
 17. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 marca 1994 r. w sprawie szczegółowych kierunków działań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz sposobów ich realizacji (Dz.U. Nr 47, poz. 191, Nr 94, poz. 453).

18. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 kwietnia 1995 r. w sprawie szczegółowych kierunków działań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz sposobów ich realizacji (Dz.U. Nr 47, poz. 244).
19. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 stycznia 1996 r. w sprawie szczegółowych kierunków działań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz sposobów ich realizacji (Dz.U. Nr 16, poz. 82, Nr 63, poz. 295, Nr 127, poz. 596, z 1997 r. Nr 34, poz. 204, Nr 145, poz. 972).
20. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 8 marca 1994 r. w sprawie nadania statutu Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz.U. Nr 33, poz. 122).
21. Ustawa z dnia 7 czerwca 1990 r. o utworzeniu Agencji Rynku Rolnego (Dz.U. z 1997 r. Nr 142, poz. 951).
22. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 21 listopada 1996 r. w sprawie nadania statutu Agencji Rynku Rolnego (Dz.U. Nr 138, poz. 641 oraz z 1998 r. Nr 100, poz. 641).
23. Ustawa z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 1995 r. Nr 57, poz. 299, Nr 101, poz. 504, z 1996 r. Nr 59, poz. 268, Nr 106, poz. 496, Nr 156, poz. 775, z 1997 r. Nr 79, poz. 484, Nr 54, poz. 349).
24. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 16 marca 1992 r. w sprawie nadania statutu Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa (Dz.U. Nr 24, poz. 104, Nr 80, poz. 409, z 1993 r. Nr 36, poz. 163, z 1998 r. Nr 15, poz. 63).
25. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (Dz.U. z 1991 r. Nr 46, poz. 203).
26. Ustawa z dnia 20 grudnia 1989 r. o utworzeniu Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej (Dz.U. Nr 73, poz. 434 oraz z 1991 r. Nr 7, poz. 24 i z 1997 r. Nr 121, poz. 770).
27. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 4 marca 1997 r. w sprawie nadania statutu Ministerstwu Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej (Dz.U. Nr 22, poz. 115 i z 1998 r. Nr 23, poz. 122).
28. Ustawa z dnia 14 grudnia 1995 r. o izbach rolniczych (Dz.U. z 1996 r. Nr 1, poz. 3 i z 1993 r. Nr 121, poz. 770).

29. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. - Prawo upadłościowe (jednolity tekst w Dz.U. z 1994 r. Nr 1, poz.1, ze zmianami w Dz.U. z 1995 r. Nr 85, poz. 426, z 1996 r. Nr 6, poz. 43, Nr 43, poz. 189, Nr 106, poz. 496, z 1997 r. Nr 54, poz. 349 i Nr 121, poz. 770, z 1996 r. Nr 149, poz. 703, z 1997 r. Nr 140, poz. 940, Nr 117, poz. 751, Nr 28, poz. 153 oraz z 1998 r. Nr 117, poz. 756).
30. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 czerwca 1998 r. w sprawie zakresu, trybu i warunków wspierania środkami z budżetu państwa na 1998 r. realizacji regionalnych programów restrukturyzacyjnych oraz tworzenia instytucji lokalnych (Dz.U. Nr 76, poz. 492).